

Operatiën van het Engelsche expeditieleger.

Vervolg van bladz. 279. (Overgenomen uit de Times.)

RAPPORT VAN GENERAAL FRENCH.

Groote Hoofdkwartier, 2 Februari 1915.

Ik heb de eer het verslag te vervolgen van de operatiën van het leger onder mijn bevel.

I. De bijzonder opmerkenswaardige gebeurtenis in het tijdperk, waarover dit verslag loopt, was de aanwezigheid van Z.M. den Koning op het oorlogsterrein.

Z.M. kwam op 30 November in het Hoofdkwartier aan, en vertrok weder op 5 December.

Juist toen van de kracht en het uithoudingsvermogen van de troepen gedurende den geheelen langen en hevigen slag bij Yperen-Armentières het meest werd gevergd, gaf de verschijning van Z.M. den Koning zéér grooten steun en bemoediging.

Z.M. bezocht alle deelen van het uitgestrekte gevechtsweld en hield talrijke troepeninspecties achter de loopgravenlinie.

Op 16 November voegde Z.K.H. de Prins van WALES, luitenant bij de Grenadier Guards, zich bij mijn Staf als Aide-de-Camp.

II. Sedert den datum van mijn vorig verslag hebben de bewegingen van het onder mijn bevel staande leger bijna voortdurend onder den invloed gestaan van het weer.

De geschiedenis leert ons, dat de weersgesteldheid steeds grooten invloed had op het verloop van veldtochten in Europa, die gedurende de maanden December en Januari werden doorgezet. Het moet echter voor het geheele volk duidelijk worden gemaakt, dat de hedendaagsche ontwikkeling der oorlogstoerusting en de wijze van oorlogvoering de moeilijkheden en bezwaren van een krachtigen winterveldtocht aanmerkelijk hebben verhoogd.

Om meer te bereiken dan munitieverspilling is het noodzakelijk het vuur van verdragende artillerie voortdurend en nauwkeurig waar te nemen; maar deze uiterst noodzakelijke voorwaarde wordt bij aanhoudenden mist totaal onbereikbaar.

Daarenboven rekent men tegenwoordig voor het verkrijgen van nauwkeurige inlichtingen omtrent den vijand voor een groot deel op verkenningen uit de lucht; eene goede uitvoering van dezen tak van dienst staat echter zeer onder den invloed van de weersgesteldheid.

De trefkans en vuursnelheid van de moderne geweren en mitrailleurs

eischen, dat aanvallende troepen in den kortst mogelijken tijd een terreinstrook, die door vijandelijk vuur wordt bestreken, oversteken. Maar wanneer de manschappen onder het vuur van den vijand in hun voorwaarts gaan worden gestuit door de inspanning om uit de ondergelopen loopgraaf te voorschijn te komen om daarna tot aan de knieën door modder en sneeuwwater te moeten gaan, worden zulke aanvallen door de groote verliezen onmogelijk.

Gedurende de hevige gevechten, welke in de laatste week van November eindigden, waren de Fransche en Engelsche troepen eenigszins door elkander geraakt, hetgeen eenige moeilijkheid veroorzaakte bij de verpleging en bij de eenheid van bevelvoering.

Tegen het einde van November was ik in staat het onder mijn bevel staande leger weder te concentreeren, en kon ik door het bezetten van een korter gevechtsfront grootere reserves beschikbaar houden.

In het begin van December verminderde het tegen ons front gerichte vijandelijk artillerievuur. Verkenningen en berichten wezen uit, dat een gedeelte van de artillerie was teruggetrokken. Wij veronderstelden, dat de cavalerie was vertrokken, met uitzondering van eene Divisie van de Garde. De infanterie in de loopgraven scheen echter niet noemenswaardig te zijn verminderd.

KLEINERE GEVECHTEN.

III. Ofschoon elken dag artillerie- en geweervuur met den vijand werd gewisseld, en het schieten vrijwel den geheelen dag aanhield, zijn er betrekkelijk weinig gevechten, die aanleiding geven tot bijzondere vermelding en beschrijving.

Gedurende de laatste week van November werden eenige kleinere nachtelijke ondernemingen met succes uitgevoerd door het IV Korps.

In den nacht van 23 op 24 November werden door eene kleine afdeeling van het II Lincolnshire Regiment onder Luitenant E. H. IMPEY drie loopgraven van den vijand, die tegenover de XXV Brigade waren vooruitgeschoven, schoongeveegd; de afdeeling trok daarna zonder verliezen terug.

In den nacht van 24 op 25 November werd door Kapitein J. R. MINS-HULL FORD, Royal Welsh Fuseliers, en Luitenant E. L. MORRIS, Royal Engineers, met 15 man van de Royal Engineers en Royal Welsh Fuseliers, een groep boerderijen, die vlak voor de Deutsche loopgraven aan den weg van Touquet naar Bridoux was gelegen en die door de Deutsche scherpschutters was gebruikt, met goed gevolg ondermijnd en opgeblazen.

In den nacht van 26 op 27 November bestormde eene kleine atdeeling van het II Scots Guards onder Luitenant Sir E. H. W. HULSE, de loopgraven tegenover de XX Brigade; na het afgeven van hevig vuur keerde zij terug met belangrijke inlichtingen over de sterkte der Duitschers en de opstelling van de mitrailleurs.

Denzelfden nacht werden de loopgraven tegenover de XXV Brigade bestormd door eene patrouille van het II Rifle Brigade onder Luitenant E. DURHAM.

Op 23 November slaagde het 112 R. I. van het XIV Duitsche Legerkorps er in, ongeveer 800 M. van de loopgraven te veroveren, die door het Indische Korps waren bezet, maar de Commandant van de Meerut Divisie liet een krachtigen tegenaanval ondernemen, die den geheelen nacht werd doorgezet. In den ochtend van 24 November was de gevechtlinie weder geheel hersteld.

Deze strijd kostte ons vele verliezen, maar de vijand leed nog veel meer.

Wij namen ruim 100 man gevangen, waaronder drie officieren, en veroverden drie mitrailleurs en twee loopgraafmortieren.

Op 7 December was, na de aankomst van de Sirhind Brigade uit Egypte, het Indische Korps geheel geconcentreerd.

Op 9 December poogde de vijand een krachtigen aanval te ondernemen tegen het III Korps, in het bijzonder tegenover de loopgraven van de Argyll and Sutherland Highlanders en het Middlesex Regiment.

Zij werden met hevige verliezen teruggedreven en herhaalden de poging niet. Onze verliezen waren zeer gering.

EEN GEMEENSCHAPPELIJKE AANVAL.

Gedurende de eerste dagen van December kregen de Fransche commandanten en ik uit bepaalde aanduidingen over de geheele linie van de verbondenen den indruk, dat de vijand belangrijke krachten van het Westelijk front had teruggetrokken.

Er werden toen met den commandant van het 8ste Fransche Leger maatregelen getroffen voor een aanval, die in den ochtend van 14 December zou aanvagen.

De gevechten begonnen des morgens te 7 uur met een vereenigd hevig artillerievuur door de twee Fransche Korpsen en het II Britsche Korps.

De Britsche aanval was gericht op het Petit Bois en de boerderij Maedelsteed, opvolgend ten westen en zuidwesten van het dorp Wyt-schaete gelegen.

Te 7⁴⁵ v.m. stormden de Royal Scots moedig voorwaarts en vielen op het bosch aan, terwijl de Gordon Highlanders in de andere richting oprukten.

De Royal Scots, aangevoerd door Majoor F. J. DUNCAN, vermeesterden onder een hevig mitrailleur- en geweervuur de Duitsche loopgraaf aan den westelijken rand van het Petit Bois, bemachtigden 2 mitrailleurs en namen 53 man gevangen, waaronder één officier.

De Gordon Highlanders gingen met groote dapperheid vooruit langs den landweg naar de boerderij Maedelsteed, en dwongen den vijand de voorste loopgraaf te ontruimen. Door aanzienlijke verliezen konden zij echter niet verder voorwaarts gaan. Bij het vallen van den avond waren zij genoodzaakt op hunne oorspronkelijke stelling terug te trekken.

Kapitein C. BODDAM-WHETHAM en Luitenant W. F. R. DOBIE betoonden grooten moed en drongen met eenige manschappen tot in de hoofdloopgraaf van den vijand door; zij werden echter allen gedood of gevangen genomen.

Luitenant G. R. V. HUME-GORE en Luitenant W. H. PATERSON onderscheidten zich eveneens door hunne dappere aanvoering.

Ofschoon deze onderneming geen gevolg had, deed zij alle eer aan den strijdgeest van de Gordon Highlanders, die met groote bekwaamheid werden aangevoerd door Majoor A. W. F. BAIRD.

Aangezien de 32 Fransche Divisie op onzen linkervleugel niet vooruit kon komen, was de verdere opmarsch van onze infanterie in het Bosch van Wytschaete niet uitvoerbaar.

De westelijke rand van het Petit Bois werd echter door ons in bezit gehouden.

Het terrein was geheel open en zóó doordrenkt met water, dat een snelle opmarsch onmogelijk was, daar de manschappen bij elken stap diep in de modder zakten.

De artillerie werkte den ganschen dag onder de bekwame leiding van de artillerie-commandanten der 3, 4 en 5 Divisiën, n.l. Majoor-Generaal F. D. V. WING, Brigadier-Generaal G. F. MILNE en Brigadier-Generaal J. E. W. HEADLAM.

De verliezen van den dag bedroegen ongeveer 17 officieren en 407 minderen. De verliezen van den vijand waren zeer aanzienlijk; talrijke lijen werden aangetroffen in het Petit Bois alsmede in de loopgraven, die daarmede in verbinding stonden en welke zich bevonden tegenover de Gordon Highlanders; in één loopgraaf werd door eene nachtelijke patrouille een honderdtal dooden geteld.

Op dezen dag werd de artillerie van de 4 Divisie, III Korps, ter ondersteuning van den aanval onder leiding van den commandant van het II Korps, gebruikt.

De rest van het III Korps voerde een demonstratief gevecht om den vijand te beletten, troepen te detacheeren naar het gevechtsterrein van het II Korps.

Van 15 tot 17 December werd de offensieve beweging die op den 14^{den} was begonnen, voortgezet; zij beperkte zich toen voornamelijk tot een artillerieduel.

De opmarsch der infanterie tegen het Bosch van Wytschaete was onuitvoerbaar, totdat de Franschen op onzen linkervleugel vooruit konden komen om die flank te beveiligen.

Op den 17^{den} werd overeengekomen dat het gemaakte aanvalsplan zou worden gewijzigd. Aan mij werd verzocht den vijand op mijn front te blijven bezighouden, ten einde eene Fransche onderneming, die elders zou worden uitgevoerd, te ondersteunen.

DE INDIËRS IN HET GEVECHT.

IV. In zijn verlangen om krachtig uitvoering te geven aan zijne

instructies, volgens welke hij door demonstraties den vijand moest blijven bezighouden, besloot de Commandant van het Indische Korps gebruik te maken van een, naar zijn oordeel gunstige, gelegenheid om op 18 en 19 December de tegenover zijn front vooruitgeschoven loopgraven aan te vallen.

In den morgen van den 19den werd door de Meerut Divisie op den linkervleugel met kracht en vastberadenheid een aanval gedaan, die aanvankelijk een gunstig verloop had, daar de vijandelijke vooruitgeschoven loopgraven werden genomen. Later werd zij echter door een tegenaanval met aanzienlijke verliezen naar hare oorspronkelijke stelling teruggeworpen.

De aanval van de Lahore Divisie begon om 4³⁰ v.m. Deze werd uitgevoerd door twee compagnieën van het I Highland Light Infantry en twee compagnieën van het I—4 Regiment Gurkha Rifles der Sirhind Brigade, onder Luitenant-Kolonel R. W. H. RONALDSON. Deze aanval had volledig succes; er werden twee vijandelijke loopgravenlinies met slechts geringe verliezen vermeesterd,

Vóór het ochtendschemeren werden de veroverde loopgraven zoo sterk mogelijk bezet. Het front was zeer beperkt en gemeenschap naar achteren onmogelijk.

Bij het aanbreken van den dag bleek, dat de stelling feitelijk onhoudbaar was. De beide vleugels hingen in de lucht; een ondersteunende aanval, die laat en reeds bij daglicht werd ingezet, faalde, ofschoon hij met grooten moed en vastberadenheid werd uitgevoerd.

Luitenant-Kolonel RONALDSON hield stand tot het donker werd; de veroverde loopgraven werden toen ontruimd en het detachement moest op zijne oorspronkelijke stellingen terugtrekken.

Den 19den December des avonds was bijna al het terrein dat gedurende den dag bezet was, weder verloren.

Vanaf den vroegen morgen van 20 December begon de vijand een hevig vuur met artillerie en loopgraafmortieren tegen de geheele stelling van het Indische Korps. Dit vuur werd gevolgd door aanvallen van infanterie, die bijzonder krachtig waren tegen Givenchy, en tusschen deze plaats en La Quinque Rue.

Omstreeks 10 uur des morgens slaagde de vijand er in de Sirhind Brigade terug te drijven en een groot gedeelte van Givenchy te nemen, maar het 57 Regiment Rifles en het 9 Regiment Bhopals ten noorden van het kanaal, de Connaught Rangers ten zuiden ervan, hielden krachtig stand.

Het 15 Regiment Sikhs van de Divisie reserve ondersteunde reeds de Sirhind Brigade. Bij ontvangst van het bericht van het terugtrekken dezer Brigade, werd ook het 47 Regiment Sikhs ter versterking van Generaal BRUNKER naar voren gezonden. Het I Manchester Regiment en het IV Suffolk Regiment en twee bataljons Fransche Territorialen onder Generaal CARNEY kregen bevel om door een krachtigen tegenaanval van Pont Fixe en vervolgens door Givenchy de door de Sir-

hind Brigade verloren loopgraven met een flankaanval te hernemen.

Bevelen werden gezonden naar Generaal CARNEGIE om zijn aanval op het dorp Givenchy te leiden, ten einde de situatie aldaar te herstellen.

Een bataljon van de 58 Fransche Divisie werd ter ondersteuning naar Annequin gezonden.

Omstreeks 5 uur des middags werd met een moedigen aanval van het I Manchester Regiment en eene compagnie van het IV Suffolk Regiment Givenchy vermeesterd en de vijand uit de twee noord-oostelijk gelegen loopgravenlinies geworpen.

Ten oosten van het dorp hadden het 9 Regiment Bhopal Infanterie en het 57 Regiment Rifles hunne stellingen gehandhaafd, maar de vijand was nog steeds in het bezit van onze loopgraven ten noorden van het dorp.

Generaal MACBEAN werd met de Secunderabad Cavalerie Brigade, het II—8 Regiment Gurkha Rifles en het 47 Regiment Sikhs naar voren gezonden ter ondersteuning van Generaal BRUNKER, die des middags om 2 uur aan Generaal MACBEAN last gaf, zich in de tweede loopgravenlinie ten noorden van Maris in gereedheid te houden, om een krachtigen tegenaanval te doen, zoo de gelegenheid daartoe zich voordeed.

Er schijnt eene belangrijke vertraging plaats gehad te hebben, aangezien eerst om 1 uur in den nacht van den 21sten het 47 Regiment Sikhs en het 7 Regiment Dragoon Guards onder bevel van Luitenant-Kolonel H. A. LEMPRIERE, van laatstgenoemd Regiment, tot een tegenaanval naar voren werden gebracht.

Zij bereikten de vijandelijke loopgraven, doch werden door flankerend vuur verdreven, waarbij hun dappere commandant werd gedood.

Omstreeks 4³⁰ des morgens werd ten slotte de hoofdaanval gedaan door de overgebleven troepen van Generaal MACBEAN in vereeniging met de rest van het detachement van Luitenant-Kolonel LEMPRIERE, nadat dit opnieuw was verzameld; deze aanval faalde echter eveneens.

In den noordelijken sector van de verdedigingslijn had het terugtrekken van het II—2 Regiment Gurkha Rifles, omstreeks 10 uur in den morgen van den 20sten tot gevolg, dat de flank van het I Seaforth Highlanders op den uitersten rechtervleugel van de Meerut Divisie zeer werd blootgesteld. Kort daarna was dit bataljon geheel ongedekt door het terugtrekken van de Sirhind Brigade.

Daarom kreeg het 58 Regiment Rifles bevel, den linkervleugel van de Seaforth Highlanders te ondersteunen, en de opening aan te vullen, die ontstaan was door het terugtrekken van de Gurkhas.

VERLIEZEN DER SEAFORTH HIGHLANDERS.

Gedurende den geheelen namiddag werden door de Seaforth Highlanders krachtige pogingen aangewend om de loopgraven op hun rechter- en linkervleugel van vijanden te zuiveren. Het I—9 Regiment Gurkha Rifles versterkte het 2 Regiment Gurkhas nabij den boomgaard,

waar de Duitschers de loopgraven bezet hielden, die door het laatstgenoemde Regiment waren verlaten. De Garwhal Brigade werd hevig aangevallen; de loopgraven en schietgaten werden ernstig beschadigd; de Brigade bood krachtig weerstand in vereeniging met het 6 Regiment Jats op den linkervleugel van de Dehra Dun Brigade.

De vijand kwam niet vooruit, maar de troepen werden door hevig artillerievuur aan hunne plaatsen gebonden, waarbij vooral de Seaforth Highlanders zware verliezen leden.

Kort voor het vallen van den avond kreeg het II Royal Highlanders rechts van de Seaforth Highlanders voeling met de Sirhind Brigade; hiermede was het gevechtsfront van de geheele Meerut Divisie hersteld, ofschoon het bij den boomgaard gedeeltelijk insprong.

Vroeg in den middag van den 20sten December kreeg het I Korps, dat in algemeene reserve stond, bevel om eene infanterie-brigade als ondersteuning naar het Indische Korps te zenden.

De I Brigade werd naar Bethune gezonden en kwam aldaar den 20sten December te 12⁰⁰ 's nachts aan. In den loop van den volgende dag moest Sir DOUGLAS HAIG de geheele I Divisie als ondersteuning van het Indische Korps afgeven.

Op den 21sten, tusschen 8 en 9 uur des morgens, bereikte de III Brigade Bethune; de II Brigade kwam dienzelfden dag om 1⁰⁰ n.m. te Lacon aan.

De I Brigade werd over Pont Fixe naar Givenchy gezonden en de III Brigade door Gorre naar de loopgraven, die door de Sirhind Brigade waren ontruimd.

De II Brigade bleef in reserve, terwijl de Dehra Dun Brigade onder de bevelen werd gesteld van den Commandant der Meerut Divisie.

Te 1⁰⁰ n.m. zond de commandant van de I Divisie de I Brigade ten aanval vooruit vanaf het westen van Givenchy in noord-oostelijke richting, en de III Brigade van Festubert in oost-noord-oostelijke richting; de oorspronkelijk door ons bezette stelling moest worden gepasseerd om de Duitsche loopgraven 400 M. ten oosten daarvan, te vermeesteren.

Tegen 5 uur namiddag had de I Brigade vasten voet gekregen in Givenchy en op het terrein ten zuiden van dit dorp tot aan het kanaal; de III Brigade was tot op 800 M. ten westen van Festubert genaderd.

Tegen het vallen van den avond hadden het I South Wales Borderers en het II Welsh Regiment van de III Brigade zich in de oorspronkelijke loopgraven ten noord-oosten van Festubert genesteld, terwijl het I Gloucestershire Regiment de linie zuidwaarts verlengde, langs het pad ten oosten van Festubert.

De I Brigade had zich ten oosten van Givenchy ingericht.

Tegen 3⁰⁰ n.m. kreeg de III Brigade, geconcentreerd te Le Touret, bevel om de door de Dehra Dun Brigade verloren loopgraven te hernemen.

Omstreeks 10 uur des avonds waren de ondersteuningsloopgraven

ten westen van den boomgaard genomen, maar de oorspronkelijke loopgraven der vuurlinie waren zoodanig verwoest, dat zij niet konden worden bezet.

Deze operatie werd uitgevoerd door het I Loyal North Lancashire Regiment en het I Northamptonshire Regiment, met het II King's Royal Rifle Corps in reserve.

Gedurende dezen geheelen dag verleenden de afdeelingen van het Indische Korps alle hulp en steun die zij, de groote vermoeyenis in aanmerking genomen, nog konden bieden.

KORT OVERZICHT VAN DE POSITIE.

22 December te 1⁰⁰ n.m. nam Sir DOUGLAS HAIG het bevel over van Sir JAMES WILLCOCKS.

Ten zuiden van het Kanaal van La Bassée waren de Connaught Rangers van de Ferozepore Brigade niet aangevallen. Ten noorden van het kanaal werd nog een klein gedeelte van onze oorspronkelijke stelling bezet door het 9 Regiment Bhopals en het 57 Regiment Rifles van dezelfde Brigade. In verbinding met deze Brigade bezette de I Brigade het dorp Givenchy en de oostelijke en noordelijke toegangswegen daarvan. Links van de I Brigade stond de III Brigade; de verbinding tusschen de beide brigades was verloren gegaan. De III Brigade bezette een lijn langs en eenigszins ten oosten van den weg van Festubert. De linkervleugel had verbinding met den rechtervleugel van de Meerut Divisie, waar troepen van de II Brigade juist het I Seaforth Highlanders hadden afgelost. Meer noordwaarts bezetten afdeelingen van de II Brigade tezamen met de helft van het II Royal Highlanders, de helft van het 41 Regiment Dogras en het I-9 Regiment Gurkha Rifles eene teruggebogen stelling ten westen van den boomgaard. Vanaf dit punt naar het noorden bezette het 6 Regiment Jats en de geheele Garwhal Brigade de oorspronkelijke gevechtsstelling.

De aflossing van de meeste afdeelingen van den zuidelijken sector geschiedde in den nacht van 22 December. De Meerut Divisie bleef onder de bevelen van het I Korps, en werd eerst op 27 December volledig teruggetrokken.

Des avonds was de positie te Givenchy zoo goed als geheel hersteld, de III Brigade had de oude loopgravenlinie weder in bezit.

Gedurende den 23sten bleef de vyand werkeloos, de geheele stelling werd zoo goed als volledig in den oorspronkelijken toestand hersteld.

In mijn vorig rapport vermeldde ik reeds de juiste en spoedige hulp die de Lahore Divisie, onder bevel van Majoor-Generaal H. B. B. WATKIS, onmiddellijk na aankomst verleende op een oogenblik dat de Britsche legers gedurende den slag bij Yperen—Armentières een grooten druk hadden te weerstaan.

Steeds wanneer een beroep werd gedaan op de Indische troepen hebben zij met de grootste standvastigheid en dapperheid gevochten.

Gedurende de eerste drie weken van Januari werden alle actieve ondernemingen door het ongewoon slechte weer, door sneeuw en overstromingen onmogelijk gemaakt.

BETHUNE GEBOMBARDEERD.

V. Op 25 Januari te 7³⁰ v.m. begon de vijand Bethune onder vuur te nemen, en om 8 uur ontwikkelde zich ten zuiden van het Kanaal een sterke vijandelijke infanterieaanval, voorafgegaan door een hevig artillerievuur, gepaard met het werpen van handgranaten en vermoedelijk ook ondergrondse mijnontploffingen; dit laatste echter is niet zeker.

De Britsche linie ten zuiden van het kanaal vormde een vooruit springenden hoek links aan het kanaal aangeleund, liep vandaar voorwaarts naar den spoorwegdriehoek en terug naar den hoofdweg La Bassée-Bethune, waar de linie aansloot bij de Fransche. Deze linie was bezet door een half bataljon van de Scots Guards en een half bataljon van de Coldstream Guards van de I Infanterie-Brigade. De loopgraven in dezen hoek werden bijna onmiddellijk opgeblazen, en de vijandelijke aanval brak hier door. Onze troepen trokken naar een gedeeltelijk gereed zijnde tweede linie terug, die bijna loodrecht op het kanaal was aangelegd in de richting van den straatweg, ongeveer 450 M. ten westen van den spoorwegdriehoek. Deze tweede linie was versterkt door den bouw van eene schans halverwege tusschen het kanaal en den weg, alwaar de twee andere halve bataljons van bovengenoemde Regimenten in reserve stonden.

Deze ondersteuningstroepen hielden wel den vijand op, doch hij slaagde er nochtans in zich in de steenhoopen en in eenige verbindingsloopgraven tusschen de schans, den weg en het kanaal te vestigen; hij drong zelfs aan weerszijden voorbij de schans door.

De London Scottish waren intusschen ter ondersteuning naar voren gezonden. Het I Royal Highlanders, een gedeelte van het I Cameron Highlanders en het I King's Royal Rifle Corps, welk laatstgenoemd regiment uit de Divisie-reserve naar voren was gebracht, werden tot een tegenaanval ingezet.

Deze tegenaanval werd uitgesteld ten einde hem gelijktijdig te doen plaats hebben met een tegenaanval ten noorden van het kanaal, die op 1 uur namiddag was vastgesteld.

Te 1 uur begaven deze troepen zich voorwaarts; de vleugels kwamen goed vooruit nabij den weg en het kanaal, maar het centrum werd opgehouden. Toen werd het II Royal Sussex Regiment laat in den middag ter versterking naar voren gezonden met het gevolg, dat de Duitschers ver genoeg werden teruggedreven om eene eenigszins gebogen stelling in te nemen van den spoorwegdriehoek recht zuidelijk naar de schans, en vandaar in zuidoostelijke richting naar den hoofdweg.

De linkervleugel van de Franschen nabij den weg was eveneens aangevallen en een weinig teruggedreven, maar niet in zoo groote

mate als de Britsche rechtervleugel. Dientengevolge was de Fransche linkervleugel vóór den Britschen rechtervleugel en blootgesteld aan een mogelijken flankaanval uit het noorden.

De Duitschers zetten evenwel hun aanval niet verder door.

Bovengenoemde stelling werd gedurende den nacht versterkt; terwijl de I Guards Brigade, die ernstig had geleden, achterwaarts in reserve werd geplaatst en vervangen door de II Infanterie-Brigade.

Terwijl dit alles plaats vond werd een even krachtige aanval ten noorden van het kanaal tegen het dorp Givenchy uitgevoerd.

STRAATGEVECHTEN.

Te 8¹⁵ v.m., na een hevig vuur met brisantgranaten, naderde de vijandelijke infanterie onder ons goed gericht artillerievuur, dat echter door voortdurende onderbreking der telefonische verbinding tusschen de waarnemingsposten en de batterijen in de uitvoering werd bemoeilijkt. Toch had ons artillerievuur met het vuur der infanterie uit de loopgraven ten gevolge, dat de vijand van zijne oorspronkelijke opmarschrichting afweek, waardoor zijne troepen zich opeenhoopten op den noordoostelijken hoek van het dorp en aldaar in het middelste gedeelte tot aan de schans, die van te voren in staat van verdediging was gebracht, doorbraken; een plaatselijke tegenaanval slaagde volkomen; deze werd op het juiste oogenblik uitgevoerd door de reserves van het II Wels Regiment, het I South Wales Borderers benevens eene compagnie van het I Royal Highlanders (tijdelijk gedetacheerd van de I Brigade, — deze compagnie arbeidde op dat tijdstip aan de schans); allen die tot in het dorp waren doorgedrongen werden na een straatgevecht, dat ongeveer een uur duurde, gevangen genomen of gedood. Tegen den middag was de oorspronkelijke gevechtlijn rondom het dorp hersteld. De rechtervleugel van het II Regiment Munster Fuseliers, dat ten zuiden van het dorp dicht bij het kanaal stond, trok in verbinding met de troepen ten zuiden van het kanaal terug; maar na donker ging dit Regiment weer vooruit en bezette de oude lijn.

Gedurende den aanval op Givenchy deed de vijand vijf aanvallen op het vooruitspringende noordoostelijke deel van het dorp ter hoogte van de Fransche Boerderij; telkens werd hij met zware verliezen teruggeslagen.

VI. In den morgen van 29 Januari werden ten zuiden van het kanaal in de nabijheid van La Bassée aanvallen gedaan op den rechtervleugel van het I Korps.

Na een hevig artillerievuur deed de vijand (een gedeelte van het XIV Duitsche Korps) met stormladders een krachtigen aanval op de schans en op het gedeelte der stelling ten noorden en ten zuiden daarvan. Het Sussex Regiment, dat zich in en ten noorden van de schans bevond, weerstond den vijand en bracht hem zware verliezen toe. Aan de zuidzijde slaagde de vijandelijke infanterie erin de loopgraven van

het Northamptonshire Regiment te bereiken; zij werden echter onmiddellijk weder overrompeld en gedood. Bij het afweren van den aanval werkte onze artillerie met de infanterie goed samen.

In dit gevecht waren onze verliezen onbelangrijk; de vijand leed daarentegen zwaar, want meer dan 200 gesneuvelden bleven vóór onze stellingen liggen.

DAPPER GEDRAG VAN DE GARDE.

VII. Op den 1 Februari werd door de IV Brigade een goed werk verricht in de buurt van Cuinchy.

Te 2³⁰ 's nachts werd een gedeelte van het II Coldstream Guards uit de loopgraven verdreven, doch hield ongeveer 20 M. verder tot den morgen stand.

Te 3¹⁵ v.m. werd door eene compagnie van de Irish Guards en eene halve compagnie van het II Coldstream Guards een tegenaanval gedaan; deze mislukte echter ten gevolge van hevig geweervuur uit het oosten en zuiden.

Te 10⁰⁵ v.m. werd onder leiding van den Commandant der 1 Divisie gedurende 10 minuten een hevig artilleriesvuur geopend op het verloren terrein; dit vuur werd onmiddellijk gevolgd door een bajonetaanval van 50 man van het II Coldstream Guards onder Kapitein A. LEIGH BENNETT, vervolgens door 30 man van de Irish Guards onder den Tweeden Luitenant F. F. GRAHAM. Zij werden gevolgd door eene afdeling Pioniers met zandzakken en prikkeldraad.

Al het verloren terrein werd op schitterende wijze hernomen; het II Coldstream Guards nam bovendien eene andere Duitsche loopgraaf, en veroverde twee mitrailleurs.

Twee en dertig gevangenen vielen in onze handen.

De Commandant van de 1 Divisie beschrijft de inleiding met artilleriesvuur als „prachtig, de brisantgranaten vielen met groote juistheid op het doel”.

In zijn verslag over dit gevecht schrijft de Commandant van het I Leger als volgt:

Eervolle vermelding verdienen:

1. Majoor-Generaal HAKING, commandant van de 1 Divisie, voor goede voorbereiding en juiste uitvoering van den tegenaanval, die tengevolge daarvan volkomen slaagde.

2. De commandant van de IV Brigade (Lord CAVAN) voor de juiste uitvoering der bevelen van den commandant der 1 Divisie.

3. De officieren, onderofficieren en manschappen van het II Coldstream Guards en Irish Guards, die met ontembaren moed twee stel barricaden bestormden, drie Duitsche loopgraven namen, twee mitrailleurs veroverden en vele vijanden doodden of gevangen namen.

DE SUPERIORITEIT VAN ONZE VLIENGIERS.

VIII. Gedurende het tijdperk, dat in dit rapport wordt behandeld,

heeft het Royal Flying Corps weder uitstekende diensten verricht.

Ofschoon het weder bijna geregeld slecht was, tengevolge waarvan de machines leden, konden slechts dertien dagen geen werkelijke verkenningen worden gedaan. Naar schatting zullen ongeveer honderd-zestigduizend K.M. zijn afgelegd.

Behalve de dagelijksche geregelde verkenningstaak en samenwerking met de artillerie, zijn verschillende luchtgevechten gevoerd, zijn groote tochten ondernomen, is het uitladen van vijandelijke troepen bemoeilijkt, werden bewaarplaatsen van artillerie en petroleum gebombardeerd enz.

Verschillende luchtaanvallen, waarbij bommen werden geworpen, werden met goed gevolg uitgevoerd; zij waren gewoonlijk gericht op het vijandelijk vliegmaterieel. Het beginsel werd gehuldigd om vijandelijke vliegtuigen aan te vallen, wanneer en waar zij ook werden gezien (tenzij zeer gewichtige inlichtingen moesten worden overgebracht), hetgeen eene moreele uitwerking heeft gehad op de vijandelijke vliegeniers, die bij achtervolging steeds onmiddellijk op de vlucht gingen.

Het is bekend dat vijf Duitsche vliegmachines naar beneden zijn gebracht, en vermoedelijk zullen meerdere machines, ofschoon men er in slaagde de eigen linies te bereiken, in zeer gehavenden staat zijn neergekomen.

IX. In mijn verslag van 20 November 1914 vermeldde ik de versterkingen, die ik had ontvangen van de Territoriale Troepen, onder mededeeling dat verscheidene afdelingen reeds in de vuurlinie waren gebezigd.

Door de betrekking, die ik eenige jaren vóór het uitbreken van dezen oorlog bekleedde, kwam ik in nauwe aanraking met het Territoriale Leger. Toen had ik alle reden om te gelooven, dat deze troepen de hoop en het vertrouwen, die op hen waren gevestigd, zouden rechtvaardigen, wanneer het uur der beproeving nabij was.

HULDE AAN DE TERRITORIALEN.

De Commissarissen des Konings in de Graafschappen en de Vereenigingen, die onder hen hebben gewerkt, hebben zeer veel arbeid en energie aan de organisatie van het Territoriale Leger gewijd; ik vermoed, dat zij dankbaar zullen zijn te vernemen, dat zoowel ik als mijne onderbevelhebbers van oordeel zijn, dat het Territoriale Leger de beste hoop, die men ten opzichte van zijne waarde en bruikbaarheid te velde kon koesteren, heeft overtroffen.

De commandanten van de Cavalerie-Divisiën prijzen eenparig de wijze waarop de Regimenten Yeomanry, die bij de brigades waren ingedeeld, hun plicht deden zoowel in als buiten het vuur. De dienst der Divisie-cavalerie wordt nu bijna geheel door Jeomanry verricht, en de divisie-commandanten berichten, dat zij zeer bekwaam zijn.

De commandanten van de legerkorpsen prijzen luid de Territoriale Bataljons, die bijna bij al de brigades aan het front in de eerste linie zijn ingedeeld; reeds meerdere commandanten hebben mij verteld, dat hunne bruikbaarheid bijna gelijkstaat met die der actieve Infanterie; zij

kunnen zelfs reeds vrijwel als geheel gelijkwaardig worden beschouwd.

Ik wil hier nog iets aan toevoegen over het „Officers Training Corps”. De aanwezigheid bij het leger in Frankrijk van het Bataljon Artists Rifles (XXVIII The London Regiment) stelde mij in staat ook deze organisatie te beoordeelen.

Daar ik in vreedstijd reeds eenige ondervinding heb opgedaan van de werking van het Officers Training Corps besloot ik, de Artists Rifles, die in tijd van vrede een onderdeel vormden van het Officers Training Corps, voor het werkelijke doel te gebruiken. Ik bestemde het bataljon voor een Instructie Korps voor officieren te velde.

De kadetten doorloopen een cursus, waarbij degelijke praktische oefening is inbegrepen; zij maken eene oefening van 48 uur in de loopgraven mede en moeten een verslag opmaken over hetgeen zij zien en waarnemen. Ook brengen zij gedurende enkele uren een bezoek aan eene opservatiepost van eene batterij of van eene afdeeling artillerie.

Er is een commandant benoemd, die het werk regelt, er toezicht op houdt, de oefeningen ontwerpt, de administratie voert, lezingen houdt en rapport uitbrengt over de kandidaten.

De cadetten krijgen onderricht in alle takken der militaire africhting, om bruikbaar te zijn voor pelotons-commandanten.

Een voornaam punt van het onderwijs vormt de tactiek der mitrailleurs, waarvan de kennis voor jonge officieren zoo hoog noodig is.

In het begin kon de school 75 officieren per maand leveren; sedert is dit cijfer geklommen tot 100.

Van divisie- en legerkorpscommandanten zijn over officieren, die aan deze school zijn geoefend zeer bevredigende rapporten ontvangen.

X. Sedert den datum van mijn vorig verslag heb ik persoonlijk eene nauwkeurige inspectie kunnen houden over alle in mijn commando zijnde afdeelingen; hetgeen ik zag maakte op mij een zeer gunstigen indruk.

De troepen, die het Leger in Frankrijk vormen, hebben de zwaarste beproevingen, die aan een troepenmacht kunnen worden opgelegd, moeten doorstaan. Nauwelijks waren de in mijn vorig verslag beschreven wanhopige gevechten ten einde gebracht of zij moesten de moeilijkheden en ontberingen van een winterveldtocht medemaken. Vorst en sneeuw werden afgewisseld door tijden van aanhoudenden regen.

De manschappen moesten uren achtereen tot bijna aan hun middel in ijskoud water staan, slechts één of twee honderd meters van een uiterst waakzamen vijand gescheiden.

Ofschoon alle maatregelen, die de wetenschap en de geneeskunde tot leniging van deze ontberingen konden aanwenden werden toegepast, is het lijden van deze manschappen zeer groot geweest.

ONVERMELDE DAPPERHEID.

Niettegenstaande dit alles hadden zij bij de inspectie, die ik hier-

boven aanhaalde een militair, flink, hoewel eenigszins vermoeid voorkomen. Hunne stemming blijft goed en hoopvol; in het algemeen is de gezondheid uitstekend en hunne conditie bevredigend.

Ik vind het betreurenswaardig, dat de omstandigheden niet toelaten om veel voorbeelden van moed en lijden, onder bijna weergalooze oorlogsontheringen en -vermoeienissen, geregeld tot de kennis van het publiek door te doen dringen.

Versterkingen zijn met merkwaardige stiptheid en snelheid uit Engeland aangekomen. Zij werden spoedig ingedeeld; de meeste afdeelingen waren bij mijne inspecties bijna op volle sterkte.

In voorkomen en hoedanigheid hebben de aanvullingstroepen mijne stoutste verwachtingen overtroffen, en naar mijne meening is het Leger in Frankrijk veel verschuldigd aan het Departement van den Adjudant-Generaal aan het Ministerie van Oorlog voor de bekwame wijze, waarop in deze hoogst belangrijke zaak is voorzien.

Aangaande deze inspecties vermeld ik in het bijzonder het flinke voorkomen van de 27 en 28 Divisiën, die voornamelijk waren geformeerd uit bataljons uit Indië afkomstig. Het Princess Patricia's Royal Canadian Regiment was bij eerstgenoemde divisie ingedeeld. Het zijn uitstekende manschappen, die sedert prachtig werk in de loopgraven hebben verricht.

Ongeveer drie weken na de gebeurtenissen in punt IV vermeld, hield ik eene inspectie over het Indische Korps, onder Sir JAMES WILLCOCKS. Het voorkomen was zeer bevredigend en bevestigde volkomen mijne eerste meening, dat de Indische Troepen slechts een weinig rust behoefden en wat moesten gewennen aan het klimaat om hunne aangeboren mooie krijgsmanshoedanigheden te doen uitkomen. Kort na aankomst zag ik bij eene parade het geheele Indische Cavalerie-Korps, onder Luitenant-Generaal RIMINGTON. Het is eene prachtige afdeeling cavalerie, die zich kranig zal houden, wanneer op haar een beroep wordt gedaan; daar ben ik zeker van.

Intusschen hebben zij op eigen dringend verzoek eene beurt in de loopgraven gekregen en daarbij uiterst nuttigen en gewichtigen dienst verricht.

XI. Bisschop TAYLOR SMITH, predikant-generaal bij het leger, kwam gedurende eene inspectiereis langs de geheele krijgsmacht op 6 Januari bij mijn Hoofdkwartier aan.

Ook heeft de Kardinaal Aartsbisschop van Westminster de meeste Iersche Regimenten aan het front en de voornaamste centra's der etappenlijnen bezocht.

Op kalme en eenvoudige wijze hebben de geestelijken van alle sekten met toewijding en energie in hun onderscheiden kringen gewerkt.

Hun aantal bij de legers te velde was bij het begin van den oorlog betrekkelijk klein, maar tegen het einde van het vorige jaar heeft Ds. J. M. SIMMS, hoofdpredikant, bijgestaan door zijn secretaris, Ds. W. DRURY, dezen tak van dienst gereorganiseerd, en op een meer bevredigende wijze in het geestelijk welzijn van den soldaat voorzien.

Het is te hopen dat eene verdere uitbreiding van personeel mogelijk zal zijn.

Ik kan de toewijding niet genoeg roemen, waarmede alle geestelijken, zoowel bij de troepen in de loopgraven als bij de zieken en gewonden in de veldambulances en hospitalen op de etappenverbindingen, gedurende den geheelen strijd hebben gewerkt.

DE GENEESKUNDIGE DIENST.

Sedert het begin van de vijandelikheden is het werk van de „Royal Army Medical Corps” met onvermoeiden ijver, bekwaamheid en toewijding uitgevoerd. Zoowel aan het front onder zeer moeilijke omstandigheden, zooals bij den strijd aan de Aisne, toen de verliezen zwaar waren en de gelegenheid voor het in ontvangst nemen der gewonden moest worden geïmproviseerd, als op de etappenlijnen, waar dagelijks gemiddeld 11.000 patienten onder behandeling waren, heeft de organisatie van den Geneeskundigen Dienst steeds aan de eischen voldaan.

De zorgvuldige gezondheidsmaatregelen, die in het leger zijn ingevoerd en andere hulpmiddelen hebben de troepen gevrijwaard voor voor elke epidemie; hierbij kan worden opgemerkt, dat sedert het begin van den oorlog slechts ongeveer 500 gevallen van ingewandsaandoeningen hebben plaats gehad.

De in dezen oorlog nieuwe organisatie van den Auto-Ambulance dienst is te danken aan het initiatief en het organiseerend talent van Generaal Dr. T. J. O'DONNELL, krachtig gesteund door Majoor P. EVANS, van den Geneeskundigen Dienst.

Twee van deze transportcolonnen, geheel samengesteld uit personeel van het Roode Kruis, hebben onder leiding van Actieve Officieren van Gezondheid uitstekend werk verricht.

Twaalf hospitaaltreinen rijden geregeld tusschen het front en de verschillende etappenplaatsen. Ik heb verscheidene van deze treinen bezocht als zij in de stations stopten, en vond ze uitstekend en praktisch ingericht.

Gedurende het latere stadium van den veldtocht heeft de oprichting van Rust-Dépôts aan het front de verzwakking van hulppersoneel op de etappenlijnen aanmerkelijk verminderd.

Sedert de tweede helft van October 1914 zijn alle regelingen van den gezondheidsdienst in handen gesteld van Generaal Sir Dr. A. T. SLOGGETT, onder wien Generaal Dr. T. P. WOODHOUSE en Generaal Dr. T. J. O'DONNELL verantwoordelijk zijn voor de organisatie, respectievelijk op de etappenlijnen en aan het front.

NUT VAN DE PIONIERS.

XII. Door de buitengewone en moeilijke omstandigheden tengevolge van het weder moesten hooge eischen aan de hulp en bekwaamheid van de „Royal Engineers” worden gesteld.

Alle soorten hulpmiddelen moesten uttgedacht en toegepast worden om de loopgravenliniën en de verdedigingswerken bruikbaar te houden.

De Pioniers hebben zich in het herstellen van de verwoestingen veroorzaakt door hevigen regenval en overstromingen even bekwaam getoond als bij de maatregelen, die genomen moesten worden om de uitwerking van de vijandelijke artillerie te verminderen.

In dit verband wensch ik in het bijzonder de uitstekende diensten te vermelden van den commandant der Genie, den Brigadier-Generaal G. H FOWKE, die onvermoeid was bij de leiding van al dit werk. Zijn vernuft en bekwaamheid zijn van groote waarde geweest bij de plaatselijke constructie van de verschillende hulpmiddelen, die noodzakelijk waren voor een langdurigen loopgraven-oorlog.

XIII. Ik heb geen aanleiding gevonden om mijne meening betreffende den algemeenen militairen toestand, zooals die is uitgedrukt in mijn verslag van 20 November 1914, te wijzigen.

XIV. Nogmaals moet ik dankbaar de waardevolle hulp en steun erkennen, die ik gedurende deze geheele periode mocht ontvangen van Generaal FOCH, Generaal D'URBAL en Generaal MAUD'HUY, van het Fransche Leger.

Ik heb de eer te zijn,

Van Uwe Excellentie
de gehoorzame dienaar

J. D. P. FRENCH,

Veld-Maarschalk,

Opperbevelhebber van het
Britsche Leger te Velde.

Een Nederlandsch Militair Motorrijwiel?

DOOR

J. P. BOLTEN,

1e Luitenant Ct Motor-Mitrailleurs.

Vóór dat de vraag naar een Nederlandsch motorrijwiel dat voor militair gebruik geschikt kan worden geacht, feitelijk goed en wel was gesteld, was zij reeds beantwoord, althans op papier. Groot was het aantal der motorrijders in tijdelijken militairen dienst die met behulp van een niet al te lange mobilisatie-ervaring aan den arbeid trokken om ontwerpen te leveren, in de motorsportbladen. Die ontwerpen, dikwijls bescheidenlijk „droombeelden” genoemd, hadden de groote verdienste indirect te wijzen op het feit dat het overgroote deel der in Nederland beschikbare motorrijwielen, niet bruikbaar schijnt te zijn voor alle militaire doeleinden en zij zullen tevens wel voortgekomen zijn uit de ondervinding, dat het zeer moeilijk, zoo niet onmogelijk is om de machines van buitenlandsche fabrieken („het meerendeel is van Engelsch fabrikaat”) gedurende een oorlog, zelfs reeds wanneer wij daarin „niet” betrokken zijn, in bedrijf te houden, omdat aanvoer van reserve-deelen niet verzekerd is.

Verder gaat de verdienste van al die theoretisch-constructieve voorstellen niet, daar hier zoo er al rekening is gehouden met de praktijk van den dienst te velde, er zeker niet in het minst rekening is gehouden met de mogelijkheid of de Nederlandsche Industrie wel in staat is om ook maar aan matig te stellen eischen van het Legerbestuur te voldoen.

Het had meer van Hollandsche bedachtzaamheid getuigd wanneer men bij het begin begonnen was en men na tot het besluit te zijn gekomen, dat het militaire motorwezen technisch nog zeer onvoldoende geregeld is, eerst de vraag had gesteld: „kan daaraan nu reeds of althans in de naaste toekomst iets verbeterd worden”?

En de beantwoording van die vraag ware dan gebleken zeer moeilijk te zijn, omdat men rekening moet houden met belangen die met elkander in strijd zijn en vooral met de omstandigheid dat de Nederlandsche motorrijwiel-industrie nog zoo weinig heeft van een nationale industrie, dat het nog niet aangaat eischen te stellen aan fabrikanten die voor het voldoen aan die eischen weer afhankelijk zijn van het buitenland.

Men verdeele dus de vraag weer in twee andere vragen, n.l.:

1°. Kan de Nederlandsche industrie een militair motorrijwiel van voorgeschreven model fabriceren en tevens voldoen aan de voor-

waarde dat bij een oorlog van eenigen duur, de door haar geleverde rijwielen niet onklaar worden door gebrek aan onderdeelen?

20. Is de fabricatie van zulk een motorrij wiel zoo winstgevend voor den fabrikant, dat er voor hem redenen zijn die fabricatie ter hand te nemen?

Wij zullen eerst vraag 1 van eenige beschouwingen voorzien en dan wellicht ervaren dat de zaak niet zoo eenvoudig is als men na lezing van de sportbladen wel zou meenen.

Er bestaan in Nederland tot nu toe drie fabrieken die min of meer recht hebben zich Nederlandsche motorrijwiel fabrieken te noemen, n.l. Eysink, Simplex en Vulkaan.

De fabriek van de Kaglanmotorrijwielen wordt wel eens zeer ten onrechte uitgegeven voor een Nederlandsche fabriek, want in Nederland wordt geen enkel deel van deze rijwielen vervaardigd; een Birminghamse fabriek is toch zeer moeilijk Nederlandsch te noemen en zoo dit al kon, kan men in oorlogstijd niet rekenen op aanvoer uit zulk een fabriek.

Blijven wij dus bij de drie eerstgenoemde.

Slechts een dezer fabrieken maakt zelf den motor, een onderdeel dat voor den berijder ongetwijfeld het voornaamste deel van het rijwiel zal zijn, doch dat beschouwd als een in oorlogstijd al of niet in Nederland verkrijgbaar onderdeel niet veel belangrijker is dan veel andere onderdeelen, zonder welke het rijwiel niet bedrijfsklaar kan worden opgeleverd.

De andere fabrieken monteeren hun rijwielen met geheel in het buitenland vervaardigde motoren, terwijl zij alle zonder uitzondering geheel of gedeeltelijk op het buitenland zijn aangewezen, voor wat betreft buizen, lugs, velgen, spaken, naven, versnellingsnaven of bakken, kettingen, commandokabels, carburateurs, magneten, voetplanken, vuldoppen, smeertoestellen, zadels en nog vele andere kleinere onderdeelen die voor de uitrusting van een modern motorrijwiel noodig zijn.

Dit is geen speciale fout van de Nederlandsche industrie, want ook in Engeland, het land van het motortoerisme ondervindt men de nadelen van het niet geheel onafhankelijk zijn van het buitenland en konden groote orders niet uitgevoerd worden o.a. door gebrek aan magneten.

Juist door de groote vlucht die het motortoerisme in de laatste jaren genomen heeft zijn vele fabrieken zich gaan toeleggen op het specialiseeren van de fabricatie van overal bruikbare onderdeelen en is het voor den eigenlijken motorrijwiel fabrikant niet doenlijk meer om zelf onderdeelen te maken, die hij met meer voordeel en veelal van beter qualiteit van een speciale fabriek kan betrekken.

Juist zooals het gegaan is met de rijwielen in vroeger jaren, en zooals het nu ook reeds voor een deel het geval is in de automobiellindustrie. De fabrikant kan niet meer alles zelf maken.

In Nederland nu zijn deze speciale fabrieken niet te vinden, alle grondstoffen moeten uit het buitenland komen, zelfs het gietwerk voor den motor kan niet of althans zeer moeilijk aan Nederlandsche gietrijen worden opgedragen.

Hieraan zal wel niet veel veranderd kunnen worden, d. w. z. men mag voorloopig niet verwachten dat de Nederlandsche motorrijwiel-fabrikant binnen de grenzen van eigen land alles zal kunnen vinden om een motorrijwiel, dat in den smaak van het publiek valt, in elkander te zetten, hoeveel er ook in deze richting nog verbeterd zal kunnen worden, dank zij een merkbare opbloei van de Ned. Industrie en een toenemend streven om in ons land te koopen wat in ons land gemaakt wordt.

Blijft dus over, de noodzaak of beter gezegd de verplichting die men den Nederlandschen fabrikant moet kunnen opleggen, om een zóo groot aantal buitenlandsche onderdeelen in voorraad te houden dat het verbruik in oorlogstijd daaruit bestreden kan worden.

Hiermede aanvaardt men dan tevens dat er niet veel variatie meer kan worden gebracht in de nu meestal jaarlijks veranderende modellen welke veranderingen veelal meer een soort „mode” beteekenen, dan dat zij een gevolg zijn van noodzakelijk gebleken verbetering.

Dit laatste behoort dan ook meer onder de beschouwingen aangaande vraag 2 thuis.

Naar onze meening zal ook aan die vraag door de fabrikanten moeilijk kunnen worden voldaan, een groot deel van hun voorraad zou dan bestaan uit renteloos kapitaal en zou na eenige jaren vrede, geheel op de verlieslijst moeten geschreven worden omdat die onderdeelen dan te zeer „verouderd model” zijn geworden.

Zelfs wanneer men geen bepaald model militair motorrijwiel voorschreef, zooals nu blijkbaar de algemeene wensch is, doch zich vergenoegde met het stellen van weinige en werkelijk allernoodzakelijkste eischen, ook dan gelooven wij niet dat de Nederlandsche fabrieken aan de bezwaren hier genoemd het hoofd zouden kunnen bieden.

Een fabriek van vreedzame voertuigen als motorrijwielen is uit den aard der zaak op vredesleest geschoeid en zal niet licht overgaan tot een aparte afdeling „voor Mobilisatie”. Het scheppen van dergelijke schadepostjes zullen particuliere fabrieken niet gaarne op zich nemen.

Wij leggen er hier nog den nadruk op dat wij ditmaal de les geheel in eigen land kunnen leeren en den toestand bij ons niet mogen vergelijken met die in de nu met elkander oorlogvoerende landen, want daar is die toestand veel gunstiger dan bij ons.

Hadden de hierbedoelde Nederlandsche fabrieken een afzetgebied (al ware het slechts in eigen land) dat eenigszins te vergelijken was met dat van buitenlandsche fabrieken, dan zouden vele bezwaren aanmerkelijk verminderen omdat dan de voorraad grondstoffen en al of niet voorbewerkte onderdeelen naar verhouding reeds veel grooter zou zijn dan nu met een betrekkelijk geringe jaarproductie het geval is.

Een nadere beschouwing van vraag 2 doet een andere zijde van de quaestie belichten. Vroegen wij eerst „kòn de fabrikant het”, nu vragen wij „wil hij het”, en met de beantwoording van die vraag door den fabrikant staat of valt de geheele zaak.

Wij zullen hier niet in herhaling treden van de constructieve fantasieën van de verschillende schrijvers die het militaire-motorrijwiel-ideaal in de tijdschriften behandeld hebben, doch volstaan met de mededeeling dat de algemeene wensch is: een bepaald voorgeschreven model, met eenige vastgestelde maximum en minimum maten, met bepaalde inhoudsopgaven voor enkele onderdeelen, met voorgeschreven plaatsing van manettes en andere deelen, veelal afwijkend van wat gewoonlijk aan een motorrijwiel gevonden werd.

Het aantal motorrijwielen dat in normale tijden, d. w. z. in vreedstijd door het leger gebruikt wordt is zeer gering en zal dus het leger niet bepaald een goede klant zijn voor de motorfabrikanten, vooral niet als de bestelling nog aan meer dan één fabriek wordt opgedragen. Om dus alleen voor het leger een bepaald type motorrijwiel te bouwen, daartoe zal wel geen fabriek te vinden zijn.

Het militaire motorrijwiel moet ook aantrekkelijk zijn voor den gewonen toerist, die behalve aan de betrouwbaarheid van z'n machine, ook nog eischen stelt aan sierlijkheid en prijs.

In 't kort er zou een compromis moeten getroffen worden tusschen de eischen voor het Militaire motorrijwiel en de steeds veranderende wenschen die de burger motorrijder in zijn machine vervuld wil zien. De machine moet dus ook verkoopbaar zijn.

En het zal niet gemakkelijk zijn, gezien de imperatief gestelde eischen die men reeds voorschreef, om tot zulk een compromis te geraken.

Wil men dus de levering opdragen aan Nederlandsche fabrieken, dan stelle men zeer weinig eischen en alleen die, zonder welke het rijwiel inderdaad ongeschikt zou zijn voor militairen dienst.

Trouwens het begrip „militaire dienst” in dit verband is een wel wat algemeene uitdrukking. Niet alle diensten waarbij van motorrijwielen wordt gebruik gemaakt zijn gelijk; de gewone rapportrijder, die ingedeeld is bij de staven, bij den opperbevelhebber, bij den geneeskundigen dienst, intendance, etappendienst, enz. enz. komt niet in het terrein buiten de kunstwegen en heeft slechts behoefte aan een eenvoudige betrouwbare machine, zooals er nu reeds vele gevonden worden en ook nu reeds door de 3 Nederlandsche fabrieken geleverd kunnen worden, zij het dan wellicht met enkele kleine wijzigingen in uitvoering en uitrusting. De eisch, ook in de sportbladen gesteld, dat zulk een machine voorzien zou moeten zijn van een snelheidsmeter wijst reeds op een lichtelijk voorbijzien van werkelijk klimmende eischen.

Het zal ons inziens niet moeilijk zijn ook in de naaste toekomst de Nederlandsche fabrikanten te bewegen motorrijwielen te vervaardigen welke geheel voldoen aan de voorwaarden waaraan het motorrijwiel voor den gewonen rapportrijder moet voldoen, daar hiermede tevens

een rijwiel wordt verkregen dat voor den burger-toerist aantrekkelijkheid genoeg bezit om tot aanschaffing over te gaan. Blijft dan hierbij nog over de nog op te lossen vraag aangaande de gegarandeerde aanvulling van verwisselstukken en tevens het stellen van een nieuwe eisch n.l. van zooveel mogelijk onderling verwisselbaar zijn van de onderdeelen van motoren en rijwielen van een zelfde fabrikaat, een eisch waaraan tot nu toe ook nog slechts weinig buitenlandsche merken voldoen. Voor velg- en bandenmaat behoort ook een bruikbare standaard te worden aangenomen, daar in dat geval ook voor de quaestie van bandenaanvulling reeds nu in Nederland de oplossing kan worden gevonden (Vredesteyn, Bakker).

Voor de motorrijwielen echter, die ook in vreedestijd bij het leger dienst doen en gebruikt worden bij wielrijderscompagniën, voor het vervoer van mitrailleurs al of niet met zijspanwagens, in het algemeen voor die rijwielen die een veel zwaarder dienst, veelal ook in het terrein zullen moeten verrichten, mag men geen eischen laten vallen en moet alles opgeofferd worden aan bruikbaarheid onder alle omstandigheden, betrouwbaarheid, sterke constructie en onderlinge verwisselbaarheid der onderdeelen en behoort dus de constructie daarvan te worden opgedragen aan één fabriek die daaraan ten volle kan voldoen en geen veranderingen in het model aanbrengt om tegemoet te komen aan mogelijke wenschen van niet-militaire afnemers.

En voor dit bij uitstek militaire voertuig moet de constructeur en fabrikant gevonden worden aan de Artillerie-Inrichtingen aan de Hembrug of te Delft.

Daar behoort dit rijwiel te worden vervaardigd, „desnoods” aanvankelijk met niet geheel zelf vervaardigde motoren; daar kan het model voor geruimen tijd worden vastgesteld zonder vrees voor de in de motorrijwielindustrie blijkbaar noodzakelijk geworden jaarlijksche reclamenieuwtjes.

Daar ook is het mogelijk een voldoende groote mobilisatie-voorraad op te leggen, welke niet zoo onderhevig is aan verouderen als bij de andere fabrieken het geval zou zijn.

In deze hier aangegeven richting werkende zouden in de toekomst de bezwaren ondervangen kunnen worden die nu in deze mobilisatie reeds spoedig bleken te bestaan en welke nog klemmender zouden worden als ons land ook tot de oorlogvoerende partijen zou behooren.

Om nu in vreedestijd reeds een zekeren band te doen bestaan tusschen tijdelijke motorrijders (rapportrijders) en het legerbestuur en dus de zekerheid te scheppen dat ingeval van mobilisatie beschikt kan worden over motorrijwielen van Nederlandsch fabrikaat en voldoende aan matig te stellen eischen, zou aan een te bepalen aantal weerbare motorrijders (dienstplichtigen) een jaarlijksche subsidie kunnen worden toegekend, onder voorwaarde dat zij zich met hun motorrijwiel van het geëischte model ter beschikking stellen voor rapportrijdersdiensten.

Die subsidie behoeft niet groot te zijn want de animo om den mili-

tairen dienst als rapportrijder te vervullen zal zeker groot blijken. Reparatiën en aanvulling van onderdeelen gedurende het gebruik in 's Rijks dienst behooren dan voor Rijks rekening te geschieden en kunnen overigens alle waarborgen gegeven worden dat de beschikbaarstelling niet geschiedt ten nadeele van den eigenaar.

Bij een zoodanig systeem van subsidie, behoeft niet de vrees te bestaan dat de buitenlandsche industrie gesubsidieerd wordt, daar dan een grooter vraag zal komen naar Hollandsch fabrikaat en er dan voor den Nederlandschen fabrikant meer redenen zijn, zooveel doenlijk zelf te vervaardigen.

Doch hoe ook onze industrie van een dergelijk subsidiestelsel voordeel zou hebben, hoofdzaak moet blijven het scheppen van de zoo hoog noodige bedrijfszekerheid voor den militairen motor en daartoe kan subsidie als hier voorgesteld, het middel zijn.

In het bovenstaande hebben wij in algemeenen zin een overzicht gegeven van de moeilijkheden waarvoor een organisatie van motor-rapportrijdersdienst en van andere militaire diensten op motorrijwielen zal komen te staan en hebben wij tevens getracht middelen aan de hand te doen, waarmede in de toekomst die moeilijkheden kunnen worden ontgaan.

Het is nu reeds de tijd om dit vraagstuk van alle kanten te bezien en naar een afdoende oplossing te streven. Het motorrij wiel neemt reeds een groote plaats in de militaire huishouding in en zal dit in de toekomst wellicht nog meer doen.

Mogelijk is het dat deze beschouwingen eenigszins een richting aangeven om tot een goede en niet dure oplossing te komen.

In het artikel van mijn hand „Mitrailleurs op Motorrijwielen of er naast?” voorkomende in de Meiaslevering zijn twee drukfouten ingeslopen die noodzakelijk dienen te worden hersteld.

Op blz. 339, regel 3 v. o. staat: „neerklapbare bakken”; dit moet zijn: „neerklapbare bokken”; op blz. 341, regel 10 v. b. staat: „rondhouten en tonnen” dit moet werden gelezen: „rondhouten en touwen”.

B.

De psychische voorbereiding tot het gevecht,

DOOR

S. J. VAN DEN BERGH,

Eerste-Luitenant der Artillerie.

(Vervolg van blz. 351).

D. Massa's.

Zooals reeds vroeger is uiteengezet, kunnen de zeer sterke indrukken van een gevecht, somtijds bij den troep een gemeenschappelijk massakarakter doen ontstaan. Door de verspreide orde worden de invloeden der massa-psychologie eenigszins verzwakt; de man staat meer op zich zelf en ziet de gemoedsbewegingen zijner kameraden niet zoo goed. Een massakarakter waaraan aanvalswuede ten grondslag ligt en dat allen op den vijand doet instormen, waardoor het zoogenaamde élan ontstaat, kan voor het succes van belang zijn. Gesloten afdeelingen zijn dan, mits niet onder sterk vuur zijnde in het voordeel; de chefs hebben meer invloed en de man gevoelt zich te midden zijner kameraden veiliger, dus durft meer. In normale omstandigheden, wordt op het moderne gevechtsveld, bij dag alleen nog maar bij de cavalerie van gesloten afdeelingen tot het voeren van het eigenlijke gevecht gebruik gemaakt.

Moreel bij een ruitergevecht. Een cavaleriecharge is eene gevechtshandeling, waarbij de psychische factoren eene groote rol spelen. Bestaat er een bepaald verschil in het peil van het moreel der partijen, dan is de zaak reeds beslist voor het tot een handgemeen komt. Bij eene partij die uit voetvolk bestaat, worden aan de koelbloedigheid zware eischen gesteld, want de aanblik van een charge is overweldigend. De cavalerist heeft in den aanvang veel steun aan het voorbeeld der officieren en aan de gedachte dat de tegenpartij den schok wellicht niet zal afwachten. Later wordt hij door het lawaai van den aanval en de opwinding verdoofd en in dien toestand gaat de man het gevaar gemakkelijker tegemoet. De invloed der massa op den enkeling doet zich hierbij sterk gevoelen; de aanvalsgaest der menigte sleept ruiters en paarden mee. Bij een gevecht tusschen twee ruitermassa's, maakt de partij met het laagste moreel vóór het treffen keert, hetgeen wordt ingeleid door enkele vreesachtige individuen. Is de moed van beide partijen ongeveer even groot, hetgeen uitzondering is, dan stooten ze op elkaar, waarbij de paarden door stoppen en zijsprongen den schok

zooveel mogelijk trachten te verminderen. Het tweede echelon stoot dan kort daarna en er ontstaat een handgemeen waarbij elk onder oorverdoovend geschreeuw en geraas er zoo hard mogelijk op los hakt. Een massakarakter van een bloeddorstigen inhoud zal hierbij veelal ontstaan. Ten slotte trekken de uiterst vermoeide ruiters geleidelijk terug en verwijderen zich van elkaar alsof ze daartoe een onderling accoord hadden aangegaan.

Infanteriemassa's. Deze zijn door de groote uitwerking der moderne vuurwapenen niet meer aan te wenden; aanvallen daarmede — tenzij bij nachtgevechten — mislukten in de laatste oorlogen dan ook alle.

Opstelling in de diepte verhoogt de kwetsbaarheid enorm terwijl de manschappen in de achterste gelederen hunne geweren niet kunnen gebruiken en daardoor een gevoel van machteloosheid verkrijgen. In dichte tirailleurlinies is dit niet het geval; daar komen de krachtgevende factoren, als invloed en voorbeeld der meerderen en de nabijheid van een groot aantal kameraden, tot hun volle recht. Massaopstelling echter is alleen te gebruiken als het terrein of de duisternis de vijandelijke vuurwerking aanzienlijk beperkt.

Zoo werd deze aanvalsvorm gebezigd door Lord METHUEN om de Boerenlinie bij Magersfontein te doorbreken. De op 96 gelederen opgestelde Hooglanderbrigade rukte 's morgens in de duisternis zonder veiligheidsafdeelingen op. Reeds bij het eerste geweervuur vloog de brigade naar alle richtingen uiteen.

Paniek. In gevallen als het voorgaande slaat het wankelbare karakter van zoo'n massa lichtelijk om en vormt er zich een gemeenschapsziel waaraan vrees ten grondslag ligt; de gedachte „weg uit dood en gevaar” dringt zich met onweerstaanbare kracht aan ieder op en alles rent als eene zinlooze kudde weg. Dit is de paniek. Het is dus een geheel ander verschijnsel dan hetwelk zich voordoet als na langen strijd de krachten van den troep ten einde zijn en deze wijkt, ook al gebeurt dit wanordelijk. Dan bestaat er tenminste een tastbare verstandelijke grond voor de vlucht, waarvan het ontbreken juist een zoo karakteristiek kenmerk der paniek is. Evenmin behooren hiertoe die toestanden van geestelijke en lichamelijke vermoeienis, waarin afdeelingen bij de ontmoeting keert maken in plaats van den kamp aan te nemen. De troep is dan slechts uit de hand en kan door een krachtigen invloed weder worden teruggevoerd. Uit den oorlog in Oost-Azië zijn talrijke gevallen bekend waarin afdeelingen uren en dagen lang onder zeer werkzaam geweervuur in stelling lagen en daarna niet meer tot den aanval of zelfs tot het lastig vallen der tegenpartij konden komen. Dit berust op, door uitputting ontstane, zenuwzwakte met daarmee gepaard gaande beperking der wilsvrijheid. Dergelijke toestanden ontstaan ook, als eene partij door de vermetelheid van den tegenstander geschokt en in zekeren zin gehypnotiseerd wordt, waarbij ze het bewustzijn van hare onderstelde gelijkwaardigheid verliest. Deze verschijnselen noemt men verlammingspanieken.

De eigenlijke- of vluchtpanieken zijn in den oorlog volstrekt geen zeldzaamheid, vooral in den vestingkrijg door de aantrekking, die de nabijzijnde toevluchtsoorden op den troep uitoefenen. Bij alle volken hebben ze zich voorgedaan; zelfs bij de flegmatieke Hollanders zegt de generaal DAUDIGNAC.

Oorzaken. Déze kunnen in het algemeen in twee groepen gesplitst worden:

1e. Aanwezige algemeene prikkelbaarheid en opgewondenheid, in dusdanigen graad, dat een massakarakter ontstaan kan.

2e. Kiemen die hieraan de richting geven en de directe oorzaak voor het ontstaan zijn.

We hebben vroeger besproken hoe gemoedsbewegingen, vooral vrees, snel suggestief kunnen worden overgeplant, door gelaatsuitdrukking, gebaren en woorden.

We zullen thans de voornaamste oorzaken uit de praktijk aan de hand van voorbeelden nagaan.

Invloed van onverwachte gebeurtenissen. Op 28 Juni 1866 brak de brigade Grivicié van het Xe Oostenrijksche korps in de vroege op om bij den bevolen terugtocht als zijcolonne op te treden. De vorige dag was rijk aan verliezen en vermoeienissen geweest en de troep had daarna onvoldoende rust en verpleging genoten; bovendien was haar alle cavalerie en artillerie ontnomen. De marsch voerde eerst langs de neerdrukkende tafereelen, die het slagveld van den vorigen dag bij Trautenau nog aanbod, daarna uren lang door moeilijk terrein. Stof en hitte verhoogden de inspanning sterk, terwijl dorst en vermoeienis zich bij den wrevel over den terugtocht voegden om de stemming slecht te maken. En hoe meer de brigade den vijand naderde, des te pijnlijker werd het bewustzijn van het gemis aan cavalerie, waardoor de verbinding met het korps en eene behoorlijke verkenning onmogelijk werden. Men tastte in het duister en bij dit, tot eene nachtmerrie stijgend, gevoel van onzekerheid, voegde zich de gedachte dat men den steun der artillerie moest missen, hetgeen leidde tot denkebeelden van zwakte en isoleering. Onwillekeurig vindt in zulke omstandigheden het idee „gevaar” ingang, den mindere en den aanvoerder, elk volgens zijne eigene natuur beheerschend. Zonder te weten dat de vijand afdeelingen tusschen haar en het korps had ingeschoven, stootte de uitgeputte brigade bij Rudersdorf op den vijand. Toch hield ze 3 uren dapper en met goed succes stand. Plotseling echter werd zij, juist uit de richting waar men het eigen korps verwachtte, tot groote verrassing der uitgeputte troepen in de flank beschoten. Bliksemsnel duikt de voorstelling op „we zijn afgesneden” en even snel is het met den weerstand gedaan, niet door de nog nauwelijks merkbare vijandelijke wapenwerking, doch door de uitwerking der schrik. In volkomen zinneloosheid beschieten de vluchtende afdeelingen elkaar. Als een loopend vuur plant zich de vrees naar den anderen vleugel voort. Op dit oogenblik valt de brigadecommandant en nu verdwijnen de laatste

overblijfselen van discipline, van plicht- en eergevoel, van overleg en gezond verstand voor de bandeloze instincten van zelfbehoud en navolgingszucht. Tevergeefs gaan de officieren hier tegen in. Bevelen, verzoeken, daarna bedreiging en gebruik der wapenen, niets helpt. Tegenover dezen ordeloozen hoop had de vijand gemakkelijk spel. Slechts 35⁰/₀ kwam 's nachts bij het korps terug, wel een bewijs dat men niet geheel was afgesneden.

We hebben dus gezien, dat de brigade zelfs in een toestand van uitputting zich moedig staande hield; eerst de onverwachte beschieting uit de flank deed de prikkelbaarheid zoodanig stijgen, dat door den uitroep van enkelen „we zijn afgesneden” het massakarakter kon ontstaan. Zoo'n uitroep wordt dan dadelijk geloofd en herhaald en de voorstelling dringt zich met zoo'n kracht op, dat men niet meer in staat is schijn van werkelijkheid te onderscheiden; het onware wordt als vaststaand aangenomen (illusie der overtuiging).

Involed van ontbering en inspanning. Ontberingen, vooral slechte voeding verzwakken het zenuwgestel en brengen eene prikkelbaarheid te weeg, die de grond voor eene paniek kan worden. Het gezegde, dat de moed uit de maag komt, is dan ook in zekeren zin waar. Dat overmatige vermoeienissen dezelfde uitwerking hebben als ontbering, leert ons de Italiaansche brigade Dho bij Custoza in 1866. Nadat om 3 uur v.m. was afgemarcheerd, was men zonder rust 8 volle uren op de been gebleven, niet in marschtempo, maar in het ontzenuwende en geestdoodende geschuif van den slag, nu eens tot den grootsten spoed aangezet, dan weder tot afwachten gedwongen. In zulke toestanden van lichamelijke en geestelijke vermoeienis wordt de aandacht gemakkelijk door sterke prikkels, zooals die gelegen zijn in een eenigszins onverwachten aanval, gebonden, hetgeen de intensiteit der schrikwerking ten zeerste verhoogt. Verder brengt deze psychische oververmoeidheid, onverschilligheid en onoplettendheid met zich, waardoor de veiligheidstroepen hun taak slecht verrichten.

De brigade Dho marcheerde dan zonder veiligheidsmaatregelen en kwam door den loop van het gevecht onregelmatig vooruit. Plotseling komt over den kam van de Monte Cricole Oostenrijksche cavalerie en doorbrak de tirailleurlinie der voorafgaande brigade. Gelijktijdig maken de aan den voet van den heuvel marcheerende batterijen keert en hollen de op den straatweg naderende brigade tegemoet, achtervolgd door de cavalerie. Een vooruitmarscheerend bataljon wordt omvergereden, de divisiestaf verstrooid en dan komen de honderd ruiters bij de brigade, waar men intusschen voldoende tijd had gehad om eene warme ontvangst voor te bereiden. Er ontstond echter eene ontzettende verwarring; de vrees greep allen als bij tooverslag aan en eene algemeene vlucht, waarbij geweren en ransels werden weggeworpen was het gevolg. Pas den volgenden morgen kon men de manschappen, waarvan velen in één adem meer dan 14 K.M. hard hadden geloopt, weder verzamelen.

Invloed van gedrukten geest. In den oorlog in Oost-Azië was door de vele nederlagen het vertrouwen van den Russischen soldaat sterk geschokt en was deze zoo gedeprimeerd, dat zelfs in gevallen dat rust en verpleging niets te wenschen hadden overgelaten, een gunstige bodem voor een paniek was ontstaan.

Eene goede uitslag der eerste gevechten is dan ook een goed middel tegen paniek.

Invloed van geringe discipline. Geïmproviseerde legers met hunne geringe discipline worden lichtelijk eene prooi eener paniek. Dit bewijzen de Amerikaansche onafhankelijkheids-oorlog, de eerste gevechten der vrijwilligers van de Fransche republiek kort na de revolutie, de Amerikaansche burgeroorlog en de Boerenkrijg, al worden deze oorlogen wel eens aangehaald ten gunste van volkswapeningen; de panieken waren talrijk, vooral in den aanvang.

In zulke legers toch, ontbreken de zoo noodige samenhang tusschen de individuen en vooral de in den diensttijd te vormen militaire geest der soldaten, factoren die pleiten voor eene georganiseerde militaire menigte, die taaie weerstand biedt tegen de vrees, terwijl zich uit improvisaties juist gemakkelijk eene psychologische menigte vormt. Dit blijkt ook bij het minderwaardig personeel bij treinen en ambulances waarbij panieken lichter optreden dan bij geregelde troepen.

Invloed van vreesaanjagende uitroepen. Deze uitroepen krijgen eerst dien vergaanden vloed wanneer de prikkelbaarheid hoog is gestegen; het is dan verbazingwekkend wat een enkele uitroep kan doen. Een enkel „sauve qui peut” of een „wir sind verraten” is soms noodlottig geworden. Bij Jena reed een ruiter in galop langs een treincolonne en riep eenige malen „zurück”, daarmede vermoedelijk niets anders bedoelende, dan dat men op zijde moest gaan. Dit had op de angstig gestemde treinsoldaten zoo'n uitwerking, dat er werd keertgemaakt en alles door elkander wegholde. Sommigen sneden zelfs de strengen door om zich met de losse paarden sneller uit de voeten te maken en een gedeelte rende blindelings in de armen van de Franschen. In verband met dit voorval kunnen we beschouwen Ordonnansendienst § 11, Handboek III B. A., waarin staat, dat een ordonnans, die bericht overbrengt dat gevaar dreigt, troep en aanvoerder zulks toeroept. Commentaar is verder overbodig.

Onvoorzichtige mededeelingen van chefs werken natuurlijk bijzonder suggestief.

Paardenpaniek. Eene eigenaardige oorzaak voor panieken kunnen paarden opleveren. Overal waar menschen en paarden te samen zijn, doen zich deze verschijnselen veel meer voor en breiden zich sneller uit, daar paarden zenuwachtiger en schrikachtiger zijn dan menschen. Het kan voorkomen dat paarden opzichzelve of in verbinding met menschen tot paniek overgaan. Bij een Fransch expeditiecorps is het voorgekomen, dat alle 2000 paarden en muilieren tegelijk losbraken en naar alle richtingen uiteen holden.

Een voorbeeld eener paniek van menschen en paarden vinden we

op den avond van den 18 Augustus 1870 bij het 9e Pruisische huzaren-regiment. Een aantal pas opgekomen manschappen was met nieuwe paarden als 5e eskadron ingedeeld. Toen het regiment zich aan het krachtiger wordende vuur uit Point du jour wilde onttrekken en keert maakte ging het nieuwe eskadron spoedig in draf over. Het tempo versnelde zich nog meer, de paarden werden angstig, holden in galop weg en namen het naaste eskadron mede. Hierdoor kwamen de paarden der voertuigen op den straatweg ook onder den invloed, maakten kort keert en nu ging alles als één kluwen terug op Mars la Tour. Pas toen de paarden ademloos waren kwam de wilde jacht tot staan; enkele ruiters holden door tot Vionville, waar ze tot overmaat van ramp nog het gerucht van eene nederlaag verspreidden.

Middelen ter voorkoming. Vele factoren die het ontstaan van een paniek bevorderen liggen in handen van den commandant, die er dan ook vaak voor verantwoordelijk gesteld kan worden. Ieder chef moet zooveel mogelijk vermijden zijne troepen in omstandigheden te brengen, die er toe leiden dat de menschen fysiek of moreel gemakkelijk onder den invloed der paniek komen. Hij moet zich dus wachten voor alle onnutte vermoeienissen en trachten het aantal verrassingen tot een minimum te beperken. Hij moet zijn troep waarschuwen voor hetgeen gebeuren kan, want als men iets voorziet, is men er op voorbereid en schrikt minder. Een mooi voorbeeld gaf generaal TROCHU in 1859. Den generaal werd gemeld dat twee regimenten cavalerie 's nachts langs het front zijner troepen op verkenning zouden gaan. Hij was hier zeer over verbaasd, daar er den vorigen dag een paniek had plaatsgegrepen tengevolge van een dergelijke handeling. Terstond vaardigde hij de volgende order uit: „Soldaten; van nacht zult gij waarschijnlijk schoten hooren, gevolgd door geschreeuw en appèl; gij zult eene wanordelijke cavaleriemassa zien voorbijrennen. Doch wat er ook gebeurt, de geweerrotten mogen onder geen enkel voorwendsel verbroken worden. De compagniescommandanten zijn hiervoor persoonlijk verantwoordelijk.”

Natuurlijk vroeg ieder zich af wat hun chef toch wel bezielde kon hebben om zoo'n order uit te geven. Midden in den nacht echter ontwaakte men door een allergeweldigst lawaai. Eene verwarde bende menschen en paarden stortte zich op het bivak onder den kreet „Ze volgen ons”. De ruiters holden de officierstenten omver, wierpen manschappen en geweerrotten tegen den grond en verdwenen daarna in de duisternis als eene nachtmerrie. Toch trachtten velen zich op de geweren te werpen en was alle discipline en vertrouwen in de chefs noodig om hen hiervan af te houden. De voorzorg van den generaal had zijn eigen troepen voor eene paniek gespaard.

Deze bevelhebber raadt in zijn boek over panieken o. a. nog het volgende aan: Vlug de gewonden laten wegnemen, waarvan het zien altijd pijnlijk is; een troep die naar voren terrein kan winnen heeft van zelf dit voordeel. Aan de artillerie de order geven nooit anders dan in stap zich uit eene stelling achterwaarts te begeven.

Door dergelijke voorzorgen kan veel worden voorkomen, en zelfs als een troep op het punt van wijken is, kunnen eenige doeltreffende woorden of een goed voorbeeld de paniek soms nog bezweren. Zoo'n voorbeeld gaf de generaal LEE in den Amerikaanschen burgeroorlog, door blootshoofds, om beter herkend te worden, voor het front zijner troepen te rijden, tot men hem van alle kanten toeriep „Terug, LEE, terug, we zullen alleen wel gaan”.

Is het massakarakter echter reeds gevormd, dan kunnen enkele aanvoeders hier niets meer tegen doen. Dit blijkt duidelijk uit de mislukte pogingen der Italiaansche officieren om de vlucht te keeren in den slag bij Adua in 1896. De soldaten werden door den massa-indruk der aanvallende Abessiniërs waanzinnig van angst en wierpen de wapens weg. De bevelen der aanvoeders maakten geen indruk meer; bedreigingen en gebruik der wapenen al evenmin. De vluchtenden hielden de officieren die hen trachtten te redden voor hunne ergste vijanden, terwijl ze zich later als lammeren lieten slachten. Die toestand plantte zich door het geheele korps voort, zoodat van de 15000 man slechts 3500 ontkwamen.

Evenmin als eenige aanvoeders in staat zijn om bij een voldoende aantal individuen eener door angst bevangen menigte tegenvoorstellingen te verwekken, evenmin kan dit geschieden door maatregelen als die van den generaal CHANZY, die achter zijn troepen een soort veldgendarmerie improviseerde, die van uitgebreide volmacht voorzien, den vluchteling weinig goeds beloofde. Als rem tegen de paniek was de maatregel waardeloos. Niet alleen omdat bij panieken slechts naar de indrukken van het oogenblik zelf gehandeld wordt, maar ook omdat door het voortdurend terugkeeren dier vluchtelingen, een latent paniekgevaar wordt onderhouden, in den vorm van ware paniekbacteriën zou men kunnen zeggen.

Bedwingen door bijzondere krachtmiddelen. Wel kan eene uitgebroken paniek tot staan gebracht worden door zeer sterke indrukken als het duidelijk gewaarworden dat er geen gevaar meer bestaat, b.v. het stuiten der vluchtende troepen van NAPOLEON bij Sint Giuliano op het frissche korps Desaix, dat tevens eene materieele hindernis vormde. Ook het bemerken van een nog grooter gevaar, kan de aandacht van de dwanggedachte afbrengen en de paniek doen eindigen. Tot dat doel liet MASSENA in den slag bij Wagram, waar zich eene door angst bevangen menigte in de richting van een brug bewoog, de massa door eene batterij met kartetsen bevuren, hetgeen de menschen tot staan en tot bezinning bracht, waardoor eene nog grootere ramp werd voorkomen.

Gelukkig kan tot slot van deze massaverschijnselen dienen, dat ook feiten bekend zijn waarbij geheele afdeelingen met een vlaag van dapperheid werden beziel en wonderen hebben verricht.

(Wordt vervolgd.)

De Groote Europeesche Krijg

van het jaar 1914—1915.

(Overzicht loopende tot 15 Mei 1915.)

Hoe verder ik dezen grooten oorlog volg, hoe meer ik tot het besef kom, hoe moeilijk het eigenlijk is daarover in een tijdschrift, dat eens per maand verschijnt, te schrijven. Want steeds meer worden mijne besprekingen door de gebeurtenissen achterhaald, of beter — blijf ik met deze bij de plaatshebbende krijgsverrichtingen ten achter. Alleen door hen bijna dagelijks te behandelen, zooals dat b.v. in een dagblad mogelijk is, of door den inhoud van den ganschen Militairen Spectator voor zulk een onderwerp op te eischen, kan men bijblijven. Dit laatste is natuurlijk om verschillende redenen uitgesloten, zoodat ik dus telkens na een maand de talrijke en dikwijls uitgebreide krijgsbedrijven op de verschillende operatie-tooneelen van het zoo enorm uitgestrekte oorlogsterrein moet samenvatten.

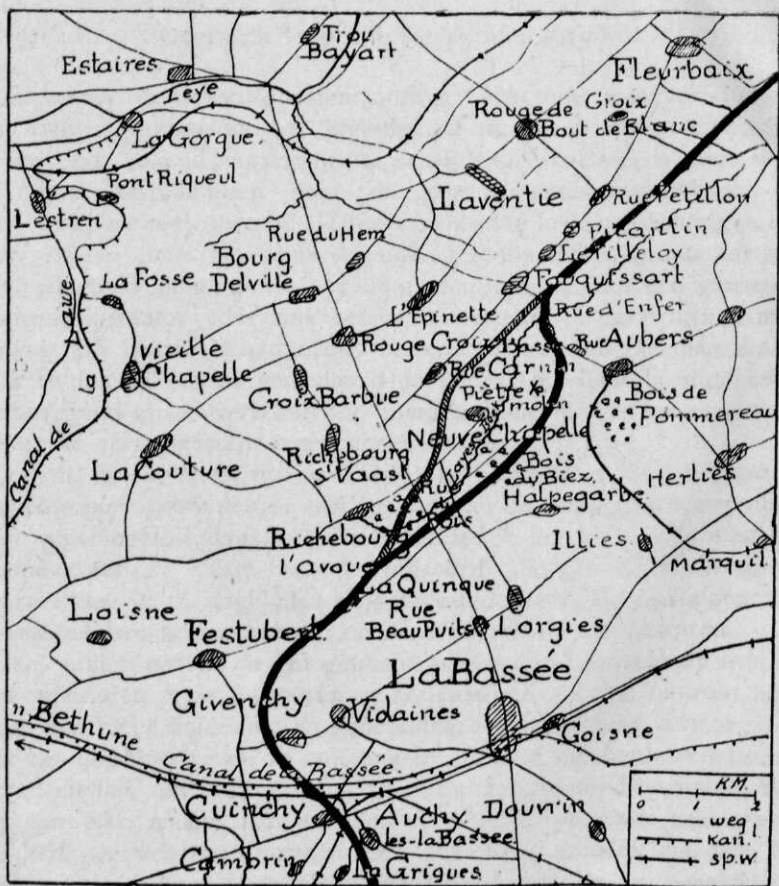
Waar dit zoo is en ik dus voor de keuze ben gesteld of een eenigszins toegelichte oorlogskroniek of een exposé van de belangrijkste operatiën in het afgelopen tijdvak te geven, verkies ik het laatste. Ik mag n.l. aannemen, dat de lezers van dit tijdschrift „im grossen Ganzen” de gebeurtenissen in de dagbladen volgen, van de wekelijks daarin gegeven oorlogskronieken kennis nemen, en deze misschien wel bewaren.

Velen zullen echter de gelegenheid missen zich omtrent de belangrijkste operatiën naar behooren te oriënteren en zich omtrent haar verloop een meer duidelijke en gedetailleerde voorstelling te maken.

Met het oog daarop zal ik mij, ook in verband met het bovenstaande ten doel stellen, om de belangrijkste krijgsverrichtingen tot den 15^{den} van elke maand aan de hand van daarbij passende schetsen te bespreken. De schetsen vormen een uitnemend middel, om deze besprekingen te bekorten en aldus woekerend met de mij beschikbaar gestelde ruimte, de operatiën zooveel mogelijk bij te houden.

Op den hiervoor aangegeven grondslag stel ik mij voor om achterevolgens te behandelen:

1. Het welgeslaagde Engelsche offensief bij Neuve Chapelle (eerste helft van Maart); eene operatie die ik eigenlijk reeds had moeten bespreken.
2. Een overzicht van den sinds de tweede helft van Maart in het Oosten ingetreden toestand.
3. Den strijd tusschen Maas en Moezel (het Fransche offensief in het begin van April.)

Schets 1.

4. De gevechten in de omgeving van Yperen (tweede helft van April en eerste helft van Mei.)

5. Het Russische offensief in de Karpathen en de Duitsch-Oostenrijksche doorbreking tusschen Weichsel en de Karpathen (tweede helft April en begin Mei.)

6. De gevechten in den Elzas (eerste vier maanden van 1915.)

7. De landing der Engelschen op Gallipoli (einde April.)

8. Het Duitsche offensief in de Russische gouvernementen Kowno en Koerland (einde April en begin Mei.)

1. HET ENGELSCH OFFENSIEF BIJ NEUVE CHAPELLE. (Met een schets.)

Omtrent deze operatie, werd de eerste tijding uit Parijs ontvangen. Tusschen de Leie en La Bassée hadden de Engelschen een belangrijk succes behaald, doordat zij zoowel in de richting van het dorp Aubers als meer naar het Zuid-Oosten in het „Bois du Biez” waren doorgedrongen. Zij hadden bij dien offensieven stoot het dorp zelf, 2500 M. Duitsche loopgraaf, den Piètre-molen, en nagenoeg het gansche bosch veroverd, terwijl zij daarbij de Lajjes-beek overschreden. Ten Noorden van Aubers hadden de aanvallers „Rue d'Enfer” bereikt en waren aanvankelijk ook in de richting van het dorpje Herlies ten Z. W. van Aubers opgerukt. Ondanks verscheidene hevige tegenaanvallen der Duitschers hadden zij het veroverde terrein grootendeels weten te behouden en namen zij in den avond van den 10^{den} Maart stelling volgens een lijn, die ongeveer een beloop heeft als op de schets is aangegeven.

Daaruit blijkt, dat het succes ondanks de uitvoerige berichten, welke van bondgenootschappelijke zijde daarover werden gepubliceerd, van betrekkelijk geringe beteekenis was en hoogstens een plaatselijk voordeel kan worden genoemd.

De Duitschers erkenden het mislukken van hun pogingen om het verloren terrein te herwinnen door de mededeeling van den 13^{den} Maart: „Onze aanval, die ondernomen werd met het doel Neuve Chapelle te heroveren, stuitte na aanvankelijk succes op een groote Engelse overmacht en werd daarom niet doorgezet.”

Het bezit van Neuve Chapelle moge voor de Engelschen, die daarmee ongetwijfeld een succes konden boeken, van moreele waarde zijn, in strategischen zin verandert deze nauwelijks merkbare uitbuiging naar het Oosten met betrekking tot het geheele front den toestand weinig of niet.

2. OVERZICHT VAN DEN SINDS DE TWEEDE HELFT VAN MAART IN HET OOSTEN INGETREDEN TOESTAND. (Met een schets.)

Op den 5^{den} Maart waren na het groote en welgelukte offensief van VON HINDENBURG, waardoor de Russen onder groote verliezen over de Njemen, de Bobr en de Narew waren teruggeworpen en daarna de overwinnaars, vooral bij Przasnysz, op hun beurt échec hadden ge-

leden, de gevechten over het gansche Noordelijke front tot stilstand gekomen. Het nieuwe front werd hier bepaald door de linie: „Plock (a/d Weichsel)—Radzanow—N.W. van Przasnysz—Kolno—Grajewo—Soewalki en lag derhalve ongeveer midden tusschen de op de schets aangegeven lijnen in. VON HINDENBURGS offensief was daardoor slechts ten halve geslaagd en bepaalde zich tot het op zich zelf ontegenzeggelijk groote voordeel de invallers uit het eigen land te hebben verjaagd, een deel van zijn grondgebied te hebben bezet en bovendien 100.000 man gevangenen te hebben gemaakt en 300 vuurmonden te hebben veroverd.

Omstreeks den 10den Maart was de Duitsche maarschalk dan ook gereed voor een nieuwe operatie, die de vorige moest voltooiën. Aanzienlijke strijdkrachten waren van het Njemenfront tusschen 3 en 10 Januari per spoor naar de linie Soldau—Johannisburg vervoerd en rukten naar de lijn Przasnysz—Lomza—Ossowietze op, teneinde het Bobr- en Narew-front te forceeren, vervolgens naar Warschau door te dringen en de Russen van hun vandaar naar het Oosten loopende verbindingen af te snijden. Daardoor zouden ook de aan de Bzoera en de Rawka opgestelde Duitsche troepen voorwaarts kunnen trekken. Deze hernieuwde poging leverde geen resultaten op en zoo nam ook hier de strijd evenals in het Westen meer en meer het karakter van den loopgravenoorlog aan.

De zoeven genoemde lijn behield weken lang, alle wederzijdsche inspanning ten spijt, haar zelfde beloop en werd zelfs in zooverre ten nadeele van de Duitschers gewijzigd, dat zij, daar waar zij de Memel (Njemen) passeerde in Noordwestelijke richting halverwege tusschen Tilsit en het ten N. O. daarvan gelegen Tauroggen omhoog en de grens van Oost-Pruisen naderde.

Deze ombuiging was het gevolg van een verrassenden aanval der Russen op het onbeschermd Noorden van Oost-Pruisen, waarbij zij zelfs in Memel doordrongen (begin van April.) Bij de onder 8e genoemde operatie kom ik daarop terug. De toestand in het centrum in de lijn Plock—Sochatsjef—Rawa—Opatowo, (boven-Weichsel en Nida) bleef onveranderd. Van het Bzoera- en Rawa-front, eerst het tooneel van zoo hevige gevechten, kwamen bijna geen berichten in zoo min als van dat tusschen Pilitza en boven-Weichsel. Op het operatie-tooneel in Galicië en aan de Karpathen kom ik bij de behandeling van het onder ad. 5 genoemde onderwerp terug.

3. DE STRIJD TUSSEN MAAS EN MOEZEL (het Fransche Offensief in het begin van April.) (Met twee schetsen.)

Van het groote offensief, dat geruimen tijd van te voren door de gealliëerden tegen het voorjaar werd aangekondigd, is dat tusschen Maas en Moezel een der vele krachtige doch, wat de doorvoering betreft, mislukte uitingen. Veel reclame, weinig positieve voordeelen en geen strategische beteekenis, dat is de typeering zoowel van dezen

aanval, als van de daaraan voorafgaande stooten bij Neuve Chapelle, in de Argonnen en in Champagne.

De z.g. slag tusschen Maas en Moezel, kan men karakteriseeren als een aantal gelijktijdige, doch geheel op zich zelf staande gevechten, welke alleen in zóóverre met elkaar in onderling verband stonden, dat zij één zelfde doel beoogden n.l. de Duitschers op beide flanken van de bocht van St. Mihiel aan te vallen, samen te drukken en aldus te nopen zoo- wel St. Mihiel als het fort Camp des Romains prijs te geven, (de tang van Generaal DUBAIL.)

De veelbesproken aanval, naar gewoonte door een hevige artillerie- beschieting ingeleid, nam aldra een ernstige wending. Daarmint kwamen op 2 April de eerste berichten binnen, tevens werd daarbij door de Franschen bericht, dat zij het dorpje Fay-en-Haye hadden genomen en zich daarin hadden weten te handhaven. Op den 4^{den} April hadden zij het t. W. van dit dorp gelegen Reguiéville vermeesterd en den 5^{den} terrein gewonnen in het Bois le Prêtre. Dit waren nog slechts de inleidende gevechten; op den 6^{den} en 7^{den} April kwamen van verscheidene punten langs het op de schets aangegeven front (de zwarte lijn op schets 4) berichten in omtrent door de Franschen behaalde voordeelen. Zoo vermeldden zij een belangrijke terreinwinst t. O. van Verdun, waar zij o.m. het dorp Gussainville aan de Orne en de heuvel- randen, welke den Zuidelijken oever dier rivier domineeren, bezetten.

Voorts maakten zij (volgens hun zeggen) vorderingen in de richting van Maizerais, halverwege Thiaucourt en Flirey en veroverden zij meer naar het Westen eenige Duitsche loopgraven in het „Bois-brûlé” en in het „Bosch van Ailly.”

Daaruit blijkt, dat de strijd dus tegelijkertijd op beide flanken van de bocht gaande was. De Duitschers spreken intusschen in hun telegrammen van 7 April deze Fransche berichten vierkant tegen. Noch bij Aprémont, noch bij Flirey hadden 's vijands aanvallen eenig resultaat, ook aan den Zuidelijken rand van het Bois le Prêtre werden zij af- geslagen.

In deze berichten, werden ook de hoogten van Combres genoemd, welke met de tegenoverliggende heuvels van Eparges het brandpunt van den strijd mogen heeten.

Over de hoogten van Eparges hadden de Franschen reeds veel eerder, n.l. op 17 en 20 Februari, in voor hen gunstiger zin bericht. De voor- deelen, welke zij daar toen hadden behaald, hadden zij op den 13^{den}, 19^{den} en 20sten Maart belangrijk uitgebreid en waren toen meer in het Noorden tot nabij de lijn Gussainville—Etaiy—Fromezij doorgedrongen (zie schets 3,) waardoor zij volgens hunne berichten den rand der hoog- vlakte, welke de Orne beheerscht, hadden bereikt en daarmee de Duitsche stellingen in het dal en op den tegenovergelegen oever domineerden.

De uiteenzetting, welke de Duitschers van de hiervoor beschreven krijgsv verrichtingen geven, wijkt op vele punten van de Fransche lezing af, doch mag hier ter wille van de onpartijdigheid niet ontbreken.

Na de eerste voorposten-gevechten is het Bois le Prêtre — aldus de Duitschers — en in het t. W. daarvan gelegen terrein opende de Fransche artillerie zoowel t. N. op Combres als t. Z. tusschen Moezel en Maas een hevig vuur. Vervolgens ging hare infanterie tot den aanval over en trokken de Duitschers hunne voorposten uit hunne naar Fay en Haye en Regniéville vooruitgeschoven stelling terug. Daarop teekende zich het Fransche offensief geleidelijk over de gansche linie eerst is de richting Toul—Flirey, daarna is het Bois le Prêtre, het Boisbrulé en het bosch van Aillij en vervolgens ook in het Noorden voornamelijk tusschen Eparges en Combres. Doch ook in de daartusschen gelegen en nog niet genoemde terreinen ontbrandde de strijd, o.a. in het bosch van Aprémont en bij Remenanville in het Zuiden en in het Noorden t. Z. van de lijn Gussainville—Fromezij, terwijl overal de wederzijdsche artillerie in een hevig duel werd gewikkeld.

Hierbij bedenke men, dat de afstand tusschen het gevechtsterrein van Ailly—Aprémont en dat van Flirey—Fay-en-Haye meer dan 15 K.M. en die tusschen het terrein Eparges-Combres en dat aan de Orne eveneens 15 K.M. is, terwijl de afstand, welke Eparges van Reguiéville scheidt, zelfs het dubbele bedraagt. Daaruit blijkt dus, dat de groote slag uit verschillende door belangrijke tusschenruimten en door een zeer bedekt en heuvelachtig terrein gescheiden plaatselijke gevechten bestaat.

Welk resultaat hebben de Franschen ten slotte met hun dagenlang volgehouden krachtige aanvallen bereikt? Deze vraag beheerscht de gansche actie. Naar hun opvatting dit: Op het front t. N. O. van Verdun d. w. z. in de lijn Gussainville—Etain—Fromezy kwamen zij over een breedte van 20 K.M. gemiddeld 1 à 3 K.M. vooruit; zooals gezegd bezetten zij de heuvelranden, welke het Ornedal beheerschen en namen de dorpen Fromezy en Gussainville. Op de Maasheuvels veroverden zij in de lijn Eparges—Lamorville een groot gedeelte van de Deutsche loopgraven. Voorts bezetten zij het gansche Z. W. deel van het bosch van Ailly en kwamen zij in het vak Flirey—Bois le Prêtre, dus over een frontbreedte van ongeveer 8 K.M., 3 K.M. vooruit.

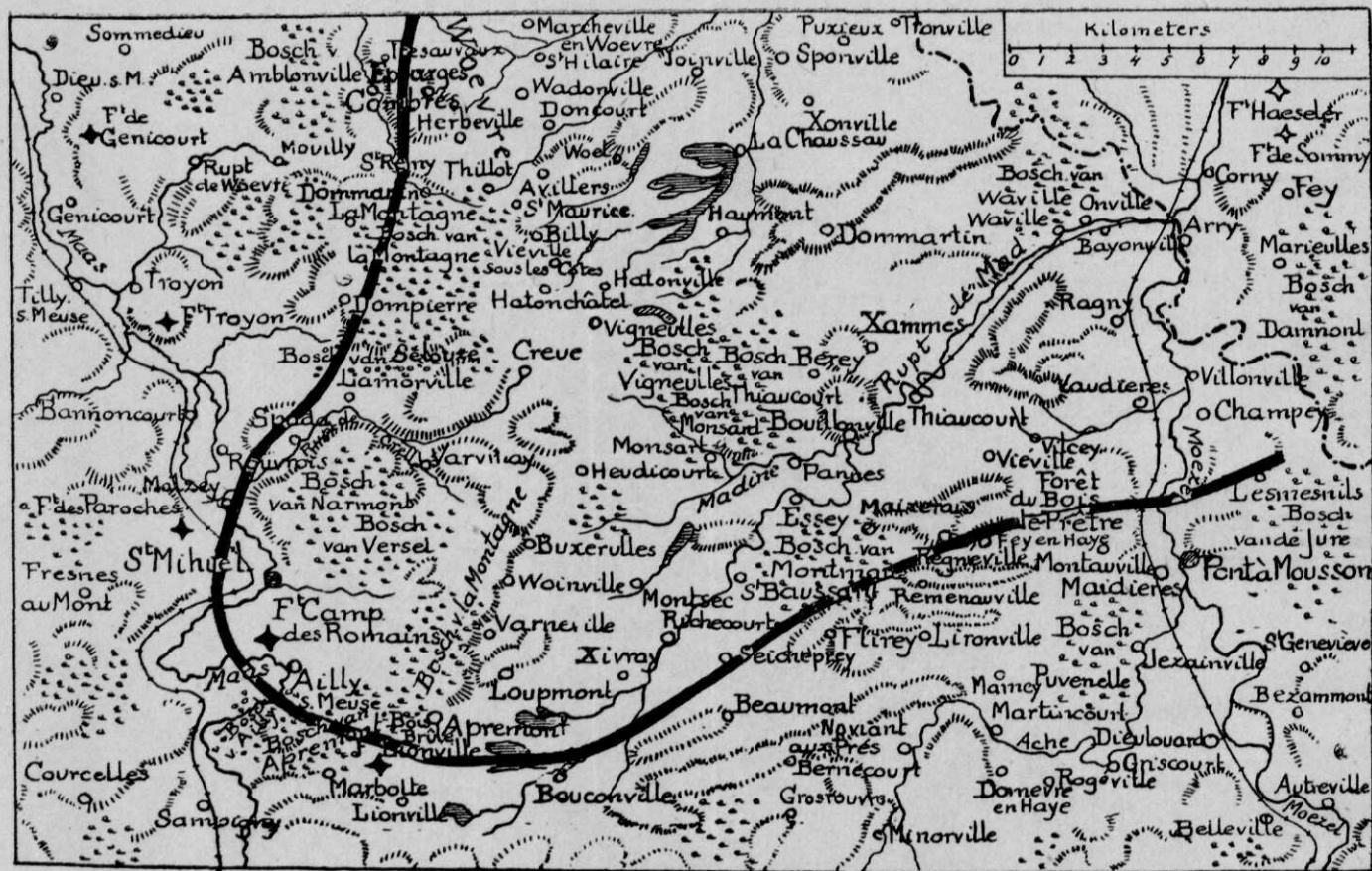
Nu weder de Deutsche berichten: Deze luidden op 9 April:

De strijd tusschen Moezel en Maas neemt in hevigheid toe. De Franschen lijden bij hun vruchteloze aanvallen zware verliezen.

De aanvallen op het bosch van Seloure (t. W. van St. Mihiel tusschen Lamorville en Dompierre) stuitten op onze hindernisliniën.

In het bosch van Ailly komen wij langzaam vooruit; t. W. van Aprémont mislukte een aanval des vijands; t. W. van Flirey verbloedden zijn aanvallen onder ons artillerievuur; in het Bois le Prêtre konden zij geen terrein winnen.

Op verschillende punten zijn de wederzijdsche berichten dus met elkaar in strijd. In het exposé, dat het Deutsche hoofdkwartier naar aanleiding van de Fransche overwinningsberichten op den 10^{den} April uitgaf, wordt het er niet beter op. Dit exposé is zóó merkwaardig, dat het hier niet mag ontbreken; het luidt als volgt:

Tusschen Maas en Moezel - de Bocht van S^tMihiel.

1e. De t. W. van de Orne gelegen hoogten zijn zoomin als de dorpen Gussainville en Fromezy ooit in handen der Duitschers geweest; derhalve behoeften de Franschen die dus ook niet te veroveren.

2e. Is de bewering, dat zij onze heuvelstelling bij Eparges hebben veroverd, absoluut onjuist. Geen enkel deel dier stelling viel hun in handen; alleen slaagden zij er in een deel onzer loopgraven beneden den heuvelrug van Eparges te bezetten.

3e. Schrijven de Franschen zich de verovering toe van het terrein t. Z. W. van het bosch van Ailly. Dit lag echter steeds in hun eigen stelling en nimmer trachtten wij hun dit te ontnemen. De laatste gevechten zijn in het bosch zelf geleverd en daar hebben de Franschen een gedeelte onzer loopgraven, doch slechts gedurende korten tijd, in bezit gehad.

4e. In de vóór onze stelling gelegen dorpen Reguiéville en Fay en Haye hadden wij slechts luisterposten; deze trokken bij 's vijands aanval terug. De wederzijdsche loopgraven liggen hier van 100 tot 500 M. van elkaar verwijderd; daar wij nimmer een deel van de onze verloren, is het dus een onmogelijkheid, dat de Franschen hier over een strook van 3 KM. vooruitkwamen.

Een mededeeling van het Deutsche hoofdkwartier op 11 April vermeldt ook nog aanvallen in het centrum van de bocht. Dit bericht is in den volgenden vorm ingekleed: Golden de aanvallen der Franschen aanvankelijk alleen de beide flanken, thans vielen zij ook het centrum aan. Nadat in de Westelijke omgeving van St. Mihiel nieuwe strijdkrachten door hen waren samengetrokken, volgden in den namiddag van den 9^{den} April uit het bosch van Selouze aanvallen op onze linie Lamorville—Dompierre. Tegelijkertijd werden opnieuw op bijna alle punten van ons front aanvallen ondernomen: zoo op de hoogte van Combres, tusschen Reguiéville en Fay en Haye, bij Ailly, op het „Bois brûlé”, het bosch van Mortenrare t. N. van Flirey, in het Bois le Prêtre enz.

Doch toen ook deze aanvallen niet het gewenschte succes: de verdrijving der Duitschers uit de bocht van St. Mihiel, hadden, gaven de Franschen het op. Zoowel uit Parijs als uit Berlijn kwam op 12 April het bericht: „Tusschen Maas en Moezel was het gisteren betrekkelijk kalm” (Berlijn) en „Tusschen Maas en Moezel heeft geen enkel infanteriegevecht plaats gehad.” (Parijs.)

Daarmede bleef de toestand in hoofdzaak, zooals hij tevoren was; ook de latere gevechten voornamelijk bij Eparges en Combres (o. a. om de schans van Calonne) brachten daarin geen verandering. De Deutsche bocht van St. Mihiel is nagenoeg ongewijzigd ter plaatse gebleven en staat er nóg. Derhalve is in de aan deze beschrijving voorafgaande typeering van „den slag tusschen Moezel en Maas” niets te veel gezegd en ontbreekt aan dit ontegenzeggelijk krachtig gewilde en groot opgezette Fransche offensief elke strategische en beslissende beteekenis.

4. DE GEVECHTEN OM YPEREN. (Met een schets.)

Deze gevechten bestaan uit *a.* het Engelsche offensief t. Z. O. dier stad, hetwelk tot de verovering van hoogte 60 tusschen Verbranden Molen en Zwartelen leidde (18—20 April); *b.* het Duitsche offensief t. N. en O. van Yperen in de lijn Steenstrate—Langemark—Zonnebeke, waardoor de Engelschen en Franschen om de stad werden teruggedrongen. Deze aanval begon den 23sten April en werd tot het begin van Mei voortgezet en leidde tusschen 2 en 5 Mei tot *c.* een belangrijke vernauwing van het Duitsche insluitingsfront, nadat niet alleen t. O. maar ook ten Z. O. van Yperen nieuwe voordeelen door de Duitschers waren behaald en o.m. de befaamde hoogte 60 weder aan de Engelschen was ontruikt.

a. De gevechten om hoogte 60 t. Z. O. van Yperen.

Deze veelbesproken heuvel ligt, zooals is na te gaan op de schets, waaruit ook de aanvankelijke stelling der Duitschers en die welke bij den eindtoestand blijkt, tusschen de gehuchten Verbranden Molen en Zwartelen onmiddellijk t. O. van den spoorweg en het Kanaal van Yperen naar Comines aan de Leie.

Het was deze lage heuvel, de Zuidelijke kop van een hoogtenreeks die Yperen in een kring aan de Oostzijde omgeeft, welke het vleugelpunt uitmaakte van de Duitsche stellingen om de stad. De hoogte, 250 M. lang en 180 breed, was meer een vooruitgeschoven infanteriestelling en dan ook van verscheidene welversterkte loopgraven voorzien. Het was inderdaad een voorstelling, omdat ongeveer 5 KM. achterwaarts op den heuvelrug tusschen Zandvoorde en Gheluveld de Duitsche artillerie is opgesteld, welke de gansche omgeving en in het bijzonder Yperen met de daarheen uit het Westen en Zuiden leidende toegangen onder vuur houdt.

In den avond van den 17^{den} April brachten de Engelschen eenige mijnen onder de Duitsche positie op de hoogte tot ontploffing, onmiddellijk daarna stormde hun infanterie ten aanval en bezette de mijnkraters. Zoodra de duisternis was ingevallen, werd de veroverde stelling ingericht en konden de Engelschen den volgenden morgen de tegenaanvallen der Duitschers opvangen en zich ook gedurende de volgende dagen handhaven, waarna zij zich afgezien van een onafgebroken concentrisch artillerievuur in het ongestoorde bezit van den heuvel konden verheugen.

Aan deze overwinning hebben vooral de geallieerden veel aandacht gewijd, men mag wel zeggen zij hebben er geducht de groote trom voor geroerd. Daarin ligt veel reclame en overdrijving, doch men mag daarbij niet over het hoofd zien, dat in dezen oorlog voor het bereiken van een betrekkelijk gering terreinvoordeel belangrijke strijdkrachten noodig zijn en deze, wanneer zij, zooals hier, den aanval met kracht doorzetten, zware verliezen lijden. Dat hadden de Engelschen bij Neuve Chapelle ondervonden en dat was ook hier het geval. Ook de moreele

indruk, welke een onder die omstandigheden verkregen succes op de eigen troepen, en op die van den tegenstander maakt mag niet vergeten worden. Overigens is de verovering van hoogte 60 uit een strategisch oogpunt van zeer weinig beteekenis, vooral omdat het succes daartoe beperkt bleef, de aanval van daaruit niet naar het Oosten werd voortgezet en spoedig daarop een veel krachtiger en succesvoller tegenoffensief der Duitschers volgde.

b. *Het Duitsche offensief t. N. en t. O. van Yperen.*

Op den 23sten April, dus onmiddellijk nadat de gevechten om hoogte 60 tot stilstand waren gekomen, vielen de Duitschers uit hun front Steenstrate—Langemark de stellingen der Engelschen (t. O.) en der Franschen (t. N.) van Yperen aan. Over een frontbreedte van 9 K.M. stormden zij verrassend vooruit, leden natuurlijk zware verliezen, doch slaagden er in de hoogten t. Z. en t. O. van Pilkem te vermeesteren, terwijl zij tegelijkertijd de overgangen over het Kanaal van Yperen naar Dixmuiden bij Steenstrate en het Sas bezetten. Daarbij vielen de dorpen Langemark, Steenstrate, Het Sas en Pilkem in hunne handen.

Beide „overwinningen”, als men het gevecht bij hoogte 60 en het zoo juist beschrevene tenminste zoo noemen wil, stonden in zooverre met elkaar in verband, dat het een het antwoord op het ander was, beide komen hierin met elkaar overeen, dat zij niet meer dan een plaatselijk succes beteekenden.

Het groote verschil tusschen beide is echter hierin gelegen, dat de Duitschers niet alleen het behaalde voordeel grootendeels wisten te behouden, doch het gedurende de volgende dagen gestadig uitbreidden. Weliswaar verloren zij spoedig daarop het wegenknooppunt bij Lizerne t. W. van het Kanaal (24 April) waardoor hun inderdaad een belangrijk voordeel ontging en konden zij volgens Fransche berichten ook het Sas niet houden (26 April), maar tusschen Langemark en Zonnebeke maakten zij belangrijke vorderingen.

Op den 25sten April vermeesterden zij de hoeven Kerselaere en 's Graventafel en vervolgens St. Julien.

Op den 26sten April was het Engelsche front teruggeworpen tot Boesinghe, waar het opnieuw aansluiting zocht met de achter het Kanaal teruggedrongen Franschen, wier linie van Boesinghe over Lizerne naar het Noorden, richting Dixmuiden loopt, doch t. W. daarvan blijft, omdat deze plaats in handen der Duitschers is. Het Engelsche front liep toen van Boesinghe Zuidelijk van Pilkem en St. Julien, in de richting van Zevencote en boog van daar dicht t. W. van Zonnebeke in Z. W. richting naar hoogte 60 terug.

De Duitschers hadden wat hun veroveringen aan het Kanaal betreft alleen den overgang bij Steenstrate behouden, waar zij, zooals Generaal FRENCH dit in zijn rapport over deze actie uitdrukte een klein bruggenhoofd hadden ingericht. Een bruggenhoofd van zoo geringen straal, hoogstens 500 M. dat aan alle zijden aan 's vijands artillerie-, mitrailleur- en geweevuur bloot staat, heeft echter als zoodanig geringe beteekenis,

omdat de aanvaller elke poging om de brug met eenigszins aanzienlijke strijdkrachten te overschrijden door 's vijands vuurwerking onmiddellijk kan worden onderdrukt. Thans — half Mei — is dit punt dan ook prijs gegeven.

c. De eindtoestand om Yperen, zooals hij omstreeks half Mei intrad.

Deze blijkt aan de hand der schets het duidelijkst uit een communiq  van het Duitsche Hoofdkwartier van 10 Mei en voorts uit een vrij uitvoerig overzicht van de gevechten om Yperen, waarvan ik hier alleen het resumé zal weergeven.

Het bericht zegt, dat de geallieerden hun vroegere stellingen hebben opgegeven en nu op een veel nauwer front zijn teruggedrongen.

Hun vroegere stellingen liepen t. N., t. O. en t. Z. O. van Yperen volgens de linie Steenstrate—Langemark—Westelijk van Poelcapelle—Z. O. tot Wallemolen—Zuidelijk voorbij Paschendale, dicht langs den weg Broodseinde—Becelaere—over Zonnebeke in Z. O. richting naar het Kanaal.

Daardoor is de aanvankelijk door hen ingenomen frontbreedte van 25 K.M. op een afstand van 9 K.M. van Yperen teruggebracht tot een frontbreedte van slechts 13 K.M. op 5 K.M. van de stad gelegen. Deze verschillende opstellingen zijn op de schets resp. met een geharceerde en een zwarte lijn aangegeven. Daaruit blijkt niet alleen een belangrijke vernauwing van de insluitingslinie om Yperen, maar tevens, dat de Duitschers alle hoogteranden om de stad bezetten, daar zij thans ook de hoeven Fortuin, Frezenberg en Eksternest, het bosch t. O. van Zillebeke, het Nonnenbosch en Verlorenhoek hebben vermeersterd, en ten slotte hoogte 60 hernamen. Dit alles is tusschen 5 en 8 Mei geschied en teekent voldoende de gestadige uitbreiding, welke de Duitschers aan hun aanvankelijk verkregen succes tusschen Steenstrate en Pilkem wisten te geven. Voornamelijk is dit het gevolg van het indrukken van het vak t. N. van Yperen (Pilkem—het Sas) waar de Fransche rechtervleugel aanraking verkreeg met den Engelschen linkervleugel, waardoor een bij uitstek zwak punt op oordeelkundige wijze door den tegenstander werd ontwricht. Toen moest het overige deel van het front om Yperen onder den van alle zijden en gelijktijdig door den aanvaller uitgeoefenden druk wel teruggaan. Het mag een wonder worden genoemd, dat het geheel bezweek en Yperen nog steeds niet is gevallen.

Van het verkregen voordeel hebben de Duitschers onmiddellijk gebruik gemaakt door Yperen op betrekkelijk korten afstand hevig te bombarderen. Zij staan nu op de Yperen omringende domineerende heuvels en de stad met hare verdedigers ligt in een kom.

5. HET RUSSISCHE OFFENSIEF IN DE KARPATHEN EN DE
DUITSCH-OOSTENRIJKSCHE DOORBREKING TUSSCHEN DE WEICHEL EN DE
WEST-KARPATHEN (OOSTELIJKE BESKIDEN.)
(Met een schets van het Karpathen-front.)

Terwijl ik de bespreking van dit onderwerp aanvang, staan de Oosten-

rijkers en Duitschers na de welgeslaagde doorbreking van Generaal VON MACKENSEN van het Russische Dunajets- en Bialla-front reeds aan de San en omsluiten Przemysl. Alle voordeelen, welke de Russen na maandenlangen strijd t. Z. van den Doekla-pas in en t. Z. van de Karpathen hadden bereikt, zijn daarmee verloren gegaan en de invallers, die de Karpathen-ruggen tot voorbij den Ozolka-pas hebben moeten verlaten, zullen zich gelukkig mogen achten, wanneer zij de vervolging aan de San kunnen stuiten.

Tóch mag volledigheidshalve een schets van den toestand, zooals hij onmiddellijk vóór de doorbreking was ingetreden, hier niet ontbreken, doch het spreekt wel vanzelf, dat daarvoor na de groote verandering, welke hier intrad, slechts weinig aandacht zal kunnen worden gevraagd.

Het doel, dat de Russen met hun doordringen over de Karpathen beoogden, lag voor de hand: een inval in Hongarije, teneinde dit gebied te occupeeren, evenals hun zulks reeds met Galicië gelukt was, daarna oprukken naar Boeda-pest en Weenen.

Het begin van het laatste Russische offensief, hetwelk een nieuwe periode van aanvallen tusschen Oezsok- en Tilicz-pas inleidde, dateert van 20 Maart en eindigde den 13^{den} April, toen het op de gansche linie tot staan werd gebracht. Vooral in de Paaschdagen, dus ongeveer gelijktijdig met de aanvallen der Franschen tusschen Maas en Moezel, bereikte het Russische offensief zijn hoogtepunt. Reeds was er op den 30sten Maart hevig bij den Doekla-pas gevochten; de Russen waren er in geslaagd over dien pas door te dringen en spoedig daarop werd de strijd in het brongebied van Laborcza en Ondowa hervat. Omstreeks dien tijd was het (1—3 April), dat volgens Oostenrijksche berichten al de voor Przemysl vrijgekomen troepen — de vesting was op 22 Maart gevallen — de Russische troepen in de Karpathen hadden versterkt. Dientengevolge waren de aanvallers doorgedrongen tot de linie Zboro—Stropka—Mezo Laborcz (Laborzen) t. Z. van den Doeklapas. Verder oprukken bleek echter onmogelijk, zoodat de Russen zich bepalen moesten tot de belofte: „Voortaan zullen wij ons op een breed front aan de Zuidzijde van het gebergte kunnen ontwikkelen; onze voorhoeden zijn de Zuidelijke hellingen reeds afgedaald”.

Aan deze zijde n.l. t. W. van den Lupkow-pas stonden de Russen inderdaad een dagmarsch t. Z. van de Galicisch-Hongaarsche grens en was dan ook de lang aangekondigde inval in de Hongaarsche laagvlakte zijn verwezenlijking nabij.

De Russische belofte is echter niet vervuld; op den gedwongen stilstand in hunne operatiën t. Z. van de Oostelijke Beskiden is een terugslag gevolgd, welke de verwezenlijking hunner plannen voor langen tijd uitsluit.

De zoeven geschetste toestand was het einde van den grooten Karpathenslag, welke volgens een resumé van het Oostenrijksche oorlogsperskwartier reeds den 25sten Maart was aangevangen en op den 15^{den}

Maart een nieuw stadium was ingetreden. Het gansche Oostelijke gedeelte van den grooten Karpathenmuur — aldus de Oostenrijkers — is van af den Oeszok-pas in ons bezit. In verband met den toestand en het gevechtsfront, zooals de schets dit aangeeft en tengevolge van een welgeslaagd offensief der Duitsch-Oostenrijksche troepen in het dal van Stryj en Opor, in welk laatste dal bij Koziowo en om hoogte 992 t. N. van den Tucholka-pas omstreeks half April hevige gevechten werden gevoerd, kan nog het volgende worden opgemerkt: Het wederzijdsche offensief schommelt om den Oeszok-pas als evenwichtspunt. Ten W. daarvan zijn de Russen Hongarije t. Z. van den Doekla-pas binnengedrongen; t. O. daarvan pogen de Oostenrijkers op te rukken naar de Russische verbindingslijnen, welke van West naar Oost, Galicië doorsnijden. Als zoodanig noem ik de lijn Neu-Sandec—Grybow—Jaslo—Sanok—Sambor—Stryj—Dolmã—Stanislaw. Noordelijk en evenwijdig daaraan loopt de spoorlijn Krakau—Tarnow—Rescow met bij Lancut een spitsing naar Jaroslaw en Przemysl.

Voor dat deze balans naar een der beide zijden kon door slaan, kwam de beslissende stoot uit het Westen over het Dunajets- en Bialla-front.

Het merkwaardigste is wel, dat het zowel t. Z. van den Dukla-pas (de strijd om den Kobila-berg t. Z. W. van den Lupkow-pas op Paasch-Maandag) als in den Tucholka-pas (9 April de strijd om hoogte 992 en de bezetting van Koziowa) en ten slotte aan Dunajets en Bialla (Genl. von MACKENSEN) de Duitschers waren, die den eersten krachtigen stoot toebrachten en vervolgens het Oostenrijksche offensief in gang zetten. De opstelling der verbonden troepen was kort voor deze doorbreking aldus: In de Karpathen 5 legers, welke als volgt zijn verdeeld: aan den boven-Dunajets en den Poprad met Neu-Sandec als centrum: het leger van aartshertog EUGENIUS; in het vak Rostocki-pas—Lupkow-pas—Mezo Laborcz—Zboro: het leger van Generaal BORICVITCH; aan den Oeszok-pas: het leger van Generaal BERNERMOLLI; aan en voorwaarts van den Tucholka-pas het leger van Generaal LINZINGER; in Oost-Galicië het leger van Generaal PFLAUZER; aan de Beneden-Dunajetz en aan de Nida het leger van Generaal VOIROSCH.

In het begin van Mei deden de legers der centrale mogendheden op de beide vleugels hunner uitgestrekte slaglinie een krachtigen uitval, welke zowel in het Noorden als in het Zuiden met succes werd bekroond. Het Noordelijke offensief gold een inval in de Russische gouvernementen Kowno en Koerland en leidde tot de onderbreking van de spoorlijn Libau—Wilna ter hoogte van Schawli, terwijl kort daarop de groote Russische oorlogshaven Libau door de Duitschers werd bezet. Op deze operatie kom ik aan het slot van dit artikel terug. Het andere offensief had een geheel andere strategische beteekenis, daar het op eene doorbreking van het Russische front tusschen de Weichsel en de Karpathen gericht was en tengevolge van het daaraan verbonden welslagen van verstrekkende beteekenis werd. Deze operatie vormt een

waardig slot van de besprekingen, welke hier aan den strijd in Galicië zijn gewijd.

Op den 3^{den} Mei werd de verrassende doorbreking van de opstelling, welke de Russen reeds maanden achtereen aan de Dunajets en de Bialla hadden ingenomen, onder de navolgende officiële bewoordingen wereldkundig gemaakt: „De verbondenen zijn door het Russische front in West-Galicië van de Hongaarsche grens tot aan de Weichsel heengebroken en hebben dat front geheel ineengedrukt. De vijand is in vollen terugtocht naar het Oosten en wordt scherp vervolgd”.

Volgens dit eerste bericht was dus een wijde bres geslagen in de Dunajets-linie en wel in het front Gorlice—Tarnow.

Het gevolg was dat de Russen nu ook hunne opstelling in de Westelijke Karpathen voorwaarts van den Doekla-pas en t. Z. van de lijn Gorlice—Jaliska—Baligrod, over welke plaatsen hunne verbindingen met de spoorlijn Grybow—Biecz—Jaslo—Rymanow—Sanok enz. liepen, moesten prijsgeven. De nu volgende operatiën hadden een zeer snel verloop. Op den 5^{den} Mei kon reeds officieel uit Weenen worden bericht: „De uitwerking van de overwinning begint te spreken. Het Russische front in de Beskiden — de linie Zboro—Stropko—Lupkow — is onhoudbaar geworden. Daar de Oostenrijksch-Hongaarsche en Duitse strijdkrachten voortdurend uit het Westen over Jaslo en Zimigrod — over de Wisloka derhalve — blijven voortdringen, is de vijand op het Westelijke deel van het Karpathen-front in vollen aftocht uit Hongarije; zij worden door onze troepen en de Duitschers op den voet gevolgd”.

Op die wijze werd gedurende de volgende dagen de gansche linie der Russen in de Karpathen tot aan den Oesok-pas opgerold. Achtereenvolgens werden zij over de Wisloka met de hoofdovergangen Jaslo en Zimmigrod, vervolgens over de Wizlok met Rymanow en Jaliska teruggedreven en ten slotte over de San geworpen.

De daarover handelende telegrammen zijn in verband met de schets voor een juist inzicht omtrent het verloop van dezen terugtocht en de daarmede verbonden gevolgen onmisbaar.

Zoo werd den 12^{den} Mei uit het hoofdkwartier der verbondenen gemeld: „De nederlaag van het 3e en 8e Russische leger neemt dagelijks in uitbreiding toe. In ordelooze colonnes trekken de Russische troepen en treinen op Jaroslaw, Przemyśl en Chyrow terug. De Duitse en Oostenrijksche troepen zijn tusschen Dynow en Sanok de San overgetrokken en hebben meer naar het Noorden Rescow bereikt, (zie ook de groote overzichtsschets no. 2 met de opstelling van het geheele Oostelijke front.) Ook in verband met hetgeen volgt, is het gewenscht deze schets te raadplegen. Nadat n.l. is medegedeeld, dat de Russen uit het vak Sanok—Lisko terugtrekken en over Baligrod worden vervolgd en de overwinnaars, de beneden-Wizlok overschrijdend, Rescow, Dynow, Sanok en Lisko hebben bezet, wordt daaraan toegevoegd: „Tengevolge van ons succes in West- en Midden-Galicië begint nu ook het

Karpathen-front t. O. van den Oeszok-pas te wijken. De vijand is in de omgeving van Turka en in het dal van den Opor in vollen aftocht."

Volgens een bericht van den 11^{den} Mei was nu ook het Nida-front onhoudbaar geworden en werd het inderhaast door de Russen ontruimd.

Thans, half Mei, zijn alle Oostenrijksche en Duitsche vervolgende colonnes in het Noorden bij Jaroslau en Przemysl aan de beneden-San aangekomen en hebben zij bij Dynow, Sanok en Lisko de boven-San zelfs overschreden.

Men krijgt echter den indruk, dat de vervolging langzamerhand tot staan komt, de vervolgers raken langzamerhand door de inspannende marschen der laatste weken uitgeput, de vervolgenden hebben zich geleidelijk hersteld en bieden ook tengevolge van den aanvoer van aanzienlijke versterkingen een steeds krachtiger wordende tegenstand.

Den 12^{den} Mei meldden de Russen reeds: „In West-Galicië hebben onze troepen den 10^{den} Mei hun terugtocht naar de hun aangewezen stellingen voortgezet."

Die aangewezen stellingen liggen vermoedelijk aan en t. O. van de San, Przemysl, dat door de Oostenrijkers is bereikt en van drie zijden wordt ingesloten, wordt door de Russen verdedigd in de contra-vallatie-linie, welke zij tijdens het beleg met het oog op mogelijke pogingen tot ontzet hadden opgeworpen. Van hun kant dringen zij over den Dnjester en de Pruth oprukkend de Oostenrijkers in lijn Nadworno—K o l o m e a in de Boekowina terug. Op de desbetreffende berichten leggen zij grooten nadruk.

Het behoeft echter geen betoog, dat als de Oostenrijkers en Duitschers er in mochten slagen, ook den weerstand, die hen thans, (half Mei) in de omgeving van de San geboden wordt, te breken, deze laatste operatie moet worden opgegeven en de Russen de linie Nadworno—Czernowitz zullen moeten ontruimen. In een volgend artikel zal eerst kunnen worden medegedeeld of en waar de vervolging, welke de Duitschers en Oostenrijkers met zulk een overweldigend succes hebben voortgezet, is gestuit en in hoeverre zij haar invloed niet alleen op het Oostelijke Karpathen-front, doch óók op het Nida- en Pilitza-front heeft doen gevoelen. In ieder geval is nu reeds bekend dat de Russen de Nida hebben verlaten en o.a. de stad Kielce hebben prijsgegeven.

6. DE GEVECHTEN IN DEN ELZAS. (de eerste vier maanden van 1915.) (Met een schets.)

Reeds tijdens den aanvang van den krijg hebben de Franschen getracht Elzas en Lotharingen weder aan de Duitschers te ontrukken, doch de inval, die begin Augustus van uit Belfort in den Boven-Elzas werd ondernomen, kwam bij Mühlhausen tot staan en ook de inval in Lotharingen werd teruggewezen.

De hiervoor behandelde strijd tusschen Maas en Moezel kan men als een vervolg van de operatiën, waarbij de plaatsen Blamont, Cirey, Badonviller, Celles en Senones een rol speelden, beschouwen. Ook de

Schets 6.

pogingen, tot herovering van den Elzas, en dit reeds vroeger, zijn herhaald. Opnieuw drongen de Franschen door naar Mühlhausen, bezetten die stad en naderden Ennisheim. Ook ditmaal werden zij weder verjaagd en tot nabij de Vogezenkammen teruggedrongen, terwijl in het Noorden de Duitschers hun front tot in de lijn Senones—Badonviller—Pont à Mousson vooruitbrachten. Deze gevechten zijn reeds eerder door mij gememoreerd.

Daar de Franschen echter in het bezit der Vogezen-kammen en -passen bleven, stond vooral de Elzas aan voortdurende invallen bloot, die zich uit den aard der zaak door de rivier-dalen als de aangewezen opmarswegen bewogen.

In dit verband noem ik het dal van de Thur (richting Thann), van de Lauch (richting Gebweiler), van de Fecht (richting Metzeral en Münster). De gevechten om Steinbach, Thann en Sennheim (Cernay) en den strijd om hoogte 425 heb ik vroeger reeds beschreven. De veelbesproken gevechten om den Hartmannsweiler-kopf waren toen nog niet begonnen.

In de eerste helft van April is de strijd in dit gebied weder krachtig opgeleefd en slaagden de Franschen er in, nadat de Duitschers hen eerst zoowel in het Lauchdal over Gebweiler, als door het Fechtdal over Münster hadden teruggedrongen, op hun beurt terrein te winnen. Deze krijgsverrichtingen werden gevoerd tusschen den Reichsackerkopf t. Z. W. van Metzeral en den Frauenaackerkopf t. N. O. van Münster. Ook werd gevochten bij Stossweiler, Sulzern, Hohrod en Urbeis. De Franschen poogden hierbij hoofdzakelijk door het dal van de Fecht van den Reichsackerkopf langs Stossweiler t. Z. van Hohrod langs Metzeral naar Münster door te dringen, om vervolgens over Turkheim Colmar te bereiken. Deze weg is van groote beteekenis aangezien Metzeral aan het eindpunt ligt van den dalspoorweg, welke bij Colmar aansluit bij de groote dwarsverbinding Belfort—Altkirch—Muhlheim—Molsheim—Straatsburg.

Zoover kwamen de Franschen echter bij lange na niet.

Op den 14^{den} April berichtten de Duitschers zoowel omtrent door hen afgeslagen aanvallen der Franschen t. Z. van den Hartmannsweilerkopf, als omtrent die tegen den Schnepfenridhkopf t. Z. W. van Metzeral. De strijd duurde met tusschenpoozen voort tot den 18^{den}, toen de Franschen meldden, dat zij bij Urbeis een aanval der Duitschers hadden afgeslagen, zelve langs beide oevers van de Fecht oprukkend tot Metzeral waren doorgedrongen en den Schnepfenridhkopf hadden vermeesterd.

De Duitschers vermeldden aanvallen der Franschen op den Reichsackerkopf en noemen evenals deze den Burgkopf een bergtop, die het Fechtdal domineert. Is dit zoo, dan bezetten de Franschen een zeer voordeelige stelling, aangezien zij alle toppen tusschen Reichsackerkopf en Frauenkopf bezet houden en daar deze in een boog t. W. van de linie Metzeral—Münster liggen, derhalve het Fechtdal beheerschen. Deze

stelling, zoowel als die op den Hartmannsweilerkopf, welke na een verwoede telegrammenpolemieck toch werkelijk in handen der Franschen schijnt te zijn, bieden zeer goede uitgangsliniën voor een hernieuwd offensief naar de Ill. Intusschen is de strijd sedert tot stilstand gekomen en van krijgsverrichtingen van eenige beteekenis wordt niet meer vernomen.

In algemeenen zin wordt ook nu nog het gevechtsfront bepaald door de linie Steinbach—Metzeral—Urbeis; meer naar het Noorden overschrijdt die lijn de kam der Vogezen, om langs de reeds eerder vermelde punten naar Pont à Mousson te loopen.

Heel ver zijn de Franschen den Elzas dus niet binnengedrongen; dat zij hier groote strijdkrachten zullen ontplooien is niet te verwachten.

DE LANDING DER ENGELSCHEN EN FRANSCHEN NABIJ DEN INGANG DER DARDANELLEN (GALLIPOLI EINDE APRIL.) (Met een schets.)

Dat de geallieerden en vooral Engeland de op den 18^{den} Maart ondernomen en mislukte poging om de Dardanellen te forceeren zouden hervatten, kon men verwachten. Thans was tengevolge van de fout zulks alleen met de vloot te willen doen, genoeg leergeld betaald en eindigde men met de operatie, welke met de vlootactie had behooren gepaard te gaan: een landing op Gallipoli, ten einde de Turksche forten op den Europeeschen oever van het nauw der Dardanellen in den rug te komen.

Na langdurige en degelijke voorbereiding van de welbekende voor een landing op groote schaal te treffen maatregelen, waardoor de bondgenooten er in waren geslaagd op de (Grieksche) eilanden Tenedos en Lemnos van waar de onderneming zou uitgaan, ongeveer 80.000 man zeer gemengde troepen en de daarvoor noodige transportschepen bijeen te brengen, werd de landing daarna zoo verrassend mogelijk en in hoofdzaak op de zuidpunt van het schiereiland uitgevoerd. Zooals dat trouwens met nagenoeg alle landingen, die de krijgsgeschiedenis kent, het geval is geweest, gelukte ook deze onderneming d. w. z. de landings-troepen zetten voet aan wal en wisten zich daar tot heden te handhaven. Daarmede is echter alles gezegd, want van een noemenswaardige uitbreiding der strandbasis tusschen kaap Helles en Eski-Hissarlik was tot dusverre geen kwestie.

Op den 26sten April kwamen de eerste berichten omtrent de landing binnen. Zij had op den 25sten plaats gehad en overal waren de troepen aan land gekomen. Er zijn verscheidene landingspunten, volgens de berichten wel 6, o. a. bij Koem Kalé en bij Kaba Tepe t. W. van Mados, doch alleen het hoofdlandingspunt kan ons belang inboezemen, daar de andere punten slechts een meer demonstratieve beteekenis hebben, met het doel den vijand tot verdeeling van zijn strijdkrachten — volgens berichten uit Konstantinopel 150.000 man — te nopen.

Behalve op de Aziatische kust bij Koem-Kalé — aldus de berichten van 28 en 29 April — werden troepen aan den mond van den Signi-

Schets 7.

Dere, die door de Zuidelijke punt van Gallipoli stroomt en t. N. van Sed-ul-Bahr in zee valt, ontscheept. Voorts blijkt, dat nog troepen werden geland t. N. W. van Sed-ul-Bahr en bij Sari-Tepe, dat wat Noordelijker ligt. Volgens latere Engelsche berichten hebben de troepen zich thans vastgezet in een strook, welke van een punt t. N. O. van Eski-Hissarlik tot aan Sed-ul-Bahr loopt.

Daarmede is de eerste phase der landing afgeloopen, is n.l. de strand-basis, het uitgangspunt voor de verdere operaties, gevormd, of, zooals de Engelschen in hun bericht van 29 April verklaren: „de landing zal niet onmiddellijk door militaire operatiën worden gevolgd, daar een zekere tijd noodig is, om de stellingen der troepen te versterken en de basis voor verdere krijgsverrichtingen in te richten.”

Daarmede zijn de Engelschen thans druk bezig; ondanks de voortdurende, hevige aanvallen der Turken weten zij zich in hun stelling te handhaven en deze zelfs nog een weinig uit te breiden. Daarna begint pas de grootste moeilijkheid: de kring, waarin de basis van het binnenland is afgesloten te verbreken en naar het Nauw op te rukken.

Daarover kunnen mogelijk bij een volgende bespreking nadere mededeelingen worden gedaan.

8. HET DUITSCHE OFFENSIEF IN DE RUSSISCHE GOVERNEMENTEN KOWNO EN KOERLAND. (Met een schets.)

Men zal zich herinneren, dat de Russen, na het Duitsche offensief, dat hen uit Oost-Prusen en achter de Njemen terug wierp, op het onverwachts een strooptocht naar Tilsit en Memel ondernamen, terwijl hun tegenstander zijn aandacht voornamelijk op eene doorbreking van het Bobr- en Narew-front had gericht. Op barbaarsche wijze is toen volgens Duitsche berichten door ongeregelde Russische horden, waartusschen zich het grauw der grensstreken mengde, in die ongelukkige steden huisgehouden. Spoedig daarop zijn de invallers verdwenen, doch zich verzamelend in het nabijgelegen Taugoggen, bleven zij een voortdurend gevaar. Dit in het begin van April. Sedert heerschte op den Noordelijken vleugel rust en bepaalden de Duitschers zich tot de verdediging in hunne voorwaarts van de lijn Kalwaria—Soewalki—Augustowo uitgeschoven opstellingen.

Dientengevolge kwam einde April geheel onverwacht het bericht, dat zij zich over Taugoggen in de richting van Schawli op de lijn Libau—Wilna hadden geworpen en dus vrij diep het Russische gouvernement Kowno waren binnengedrongen.

De Russen hadden echter reeds den 28sten April een groote bedrijvigheid des tegenstanders in de lijn Tilsit—Jurburg waargenomen. Den volgenden dag rukten de Duitschers reeds over den Njemen (Memel) in de richting van Rossiena en naderden zij de Doebissa-linie; den 30sten bereikten de voorhoeden hunner marschcolonnen in een front ter breedte van 100 K.M. de spoorlijn Libau—Dunaburg. Op den 3^{den} Mei waren de Russen uit Schawli verdreven en werden zij in de rich-

ting van Mitau nagezet. Reeds den vorigen dag waren de eerste Duitse patrouilles voor de versterkte Oostzee-haven Libau verschenen, terwijl van de zeezijde Duitse oorlogsschepen zoowel deze stad als het t. Z. daarvan gelegen Polangen bedreigden.

De Russen van hun kant poogden den invaller van uit Kowno bij Rossienna in de flank te vallen, doch werden volgens een bericht van 5 Mei, luidende: „De aanvallen der Russen uit Z. W. richting op Rossienna zijn afgeslagen” teruggeworpen, terwijl op den 6den Mei gevechten t. Z. O. van Mitau, t. Z. van Szadowo en t. O. van Rossienna werden gemeld. Ook bij Beysagola werd gevochten, zoodat men kan aannemen, dat de Duitschers in de linie Daukelhof—Szadowo—Rossienna naar het O. en Z. O. tegen de Russen hadden front gemaakt, teneinde hun flank en hunne inmiddels tegen Libau voortgezette onderneming te dekken. Den 7den Mei werd Libau, dat blijkbaar door de buitengewone snelheid, waarmede de aanvaller was opgerukt, werd verrast, door hem genomen. Overigens kwamen tot dusverre weinig betrouwbare berichten omtrent het verloop dezer operatiën; alleen werd van Russische zijde gemeld, dat de Duitschers bij Schawli weder naar de Doebrissa waren teruggeworpen, een bericht dat door deze laatste echter wordt weersproken. Van veel beteekenis zijn de hier gevoerde operatiën dus niet, temeer omdat van de in verband daarmede verwachte omtrekking van de Njemen-linie Kowno—Olitta—Grodno niets is gebleken.

Ook in dit opzicht is het dus gewenscht een verdere bespreking van dezen inval tot een volgende maand uit te stellen, omdat alsdan wellicht meerdere berichten omtrent de daarmede beoogde resultaten bekend zullen zijn. Tot heden (15 Mei) is het eenige positieve resultaat: de vermeerstering van de belangrijke Russische Marinebasis Libau en de daaraan voorafgaande vernieling van de groote verbindingsspoorweg Libau—Poniewiescha, die zich bij laatstgenoemd punt vertakt in een lijn naar de belangrijke vesting Dunaburg in het gouvernement Witebsk en een lijn naar de versterkte hoofdplaats Wilna van het gelijknamige gouvernement.

Aan het einde van dit maandelijksch overzicht gekomen, verdienen nog twee zeer belangrijke krijgsverrichtingen, welke omstreeks half Mei plaats hadden, vermelding, te weten: in het Westen het Fransch-Engelsche offensief tusschen Armentières en Atrecht, eindigend met de verovering van Carency, Souchez, Ablain, Neuville, St. Vaast en de hoogte van Notre Dame la Lorette door de Franschen en een vrij onbeteekende terreinwinst der Engelschen voorwaarts van Neuve Chapelle en La Bassée die bij deze gelegenheid La Quinque Rue vermeesterden, terwijl de Duitschers hun bruggenhoofd bij Steenstrate prijs gaven. Ten tweede verdient vermelding de vervolging der Russen door de Oostenrijkers en Duitschers tusschen boven-Weichsel en West-Karpathen over de Wisloka en de Wislok, welke aan en over de San, in de inie

Jaroslow—Przemysl—Sambor—Turka tot stilstand kwam en waaraan zich een hiernieuwde en succesvolle aanval der Russen in de Boekowina paarde, waarbij zij de steden Nadworna en Kolomea namen, de Oostenrijkers over de Proeth drongen en voor Cernowitz verschenen.

'Deze twee operatiën zullen o.m. bij eene volgende bespreking het aanknooppingspunt van het daar te geven strategisch overzicht vormen, waarbij ik allereerst hare beteekenis en de daarmede bereikte resultaten zal aangeven.

(Wordt vervolgd.)

Militair politiek maandoverzicht.

(Afgesloten 28 Mei.)

NEDERLAND. De regeering is voornemens tijdelijk een gezant bij het Vaticaan te accrediteeren. De vrije besprekingen van den Paus met de gezanten van beide groepen der oorlogvoerende mogendheden worden door het ingrijpen van Italië belemmerd.

Het geval van de „Katwijk” is thans opgehelderd, de Deutsche regeering heeft schuld bekend en schadevergoeding beloofd.

BELGIË. Volgens de „Tems” zou de benoeming van VAN DEN HEUVEL tot gezant bij het Vaticaan een gevolg zijn van den geringen invloed, die zijn voorganger Baron d'ERP bij den Paus heeft gehad, meer in 't bijzonder naar aanleiding van het geval van Kardinaal MERCIER.

DUITSCHLAND. Volgens de „Kölnische Zeitung” dienen de nieuwe bepalingen over contrabande, welke 20 April van kracht zijn geworden, ter vergelding van de door Engeland en zijne bondgenooten, in afwijking van de Londensche Declaratie over het Zeeoorlogsrecht van 26 Februari 1909, vastgestelde bepalingen.

Dr. DERNBURG, de gewezen Staatssecretaris van Koloniën heeft in Amerika eene verklaring afgelegd, dat Duitschland niet streeft naar territoriale vergrooting in Europa en niet gelooft aan de onderwerping van weerbarstige naties en wel met het oog op een gevoel van rechtvaardigheid en de kennis der geschiedenis; Duitschland vecht voor de vrijheid op zee.

In de Vereenigde Staten beschouwde men deze bekendmaking als een half officieele mededeeling, die als proefballon moest dienen. In Duitschland daarentegen gaan vele stemmen op, om de uitlating van DERNBURG als regeeringsopvatting officieel tegen te spreken; de nationalistische partijen aldaar beschouwen toch het bezit van België op zijn minst reeds als voldoende onderpand voor het verkrijgen van volkomen afdoende vredesvoorwaarden, zoodat elke zinspeling op het prijsgeven van dit gebied als eene uiting van zwakheid moet worden beschouwd.

Bij den Duitschen Rijksdag is een wetsontwerp aanhangig gemaakt om den Bondsraad te machtigen tot den 31 Maart 1922 een rijksmopolie in den stikstofhandel in te voeren. Deze maatregel is vermoedelijk genomen om te trachten, naast eene vermeerdering van 's rijks inkomsten, zoowel voor de munitieaanmaak als voor den landbouw in eigen behoeften te kunnen voorzien. Een gebrek aan stikstofverbindingen zou in den aanvang van den oorlog gebleken zijn.

De meening van de Duitsche regeering, dat de schadevergoeding voor aangehouden of in den grond geboorde Amerikaansche schepen bepaald dient te worden door een Duitsch prijsgerecht, wordt in eene nota door de Amerikaansche regeering bestreden. Deze is van oordeel, dat de schadevergoeding door diplomatiek overleg dient te worden vastgesteld.

Generaal BOTHA's opmarsch in Duitsch Zuid-West-Afrika is ten nadeele van de Duitschers verloopen. Karibib, aan den spoorweg van den Walvischbaai in N. O. richting en Windhoek zijn reeds bezet. In Engelsche bladen gaan thans protesten op tegen het onbruikbaar maken van drinkwaterbronnen in het opmarschgebied van de troepen der Zuid-Afrikaansche Unie.

De Duitsche bladen gaven gedetailleerde overzichten van de lading oorlogstuig die de Lusitania vervoer. De rechtmatigheid der Nota van de Vereenigde Staten wordt hoofdzakelijk om deze reden in de pers bestreden. De Duitsche gezant had in de verschillende Amerikaansche dagbladen eene advertentie doen plaatsen om te waarschuwen tegen het passagenemen op Engelsche schepen.

18 Mei heeft de Rijkskanselier in den Rijksdag de concessies bekend gemaakt, waarin Oostenrijk-Hongarije ten behoeve van Italië heeft willen toestemmen.

Duitschland heeft niet onmiddellijk aan Italië den oorlog verklaard, wel de diplomatieke betrekkingen afgebroken.

OOSTENRIJK-HONGARIJE. De regeering schijnt reeds lang militaire voorzorgsmaatregelen te hebben genomen met het oog op een oorlog tegen Italië. Eene vernieuwde krachtsinspanning zal van den tweebond worden geëischt.

Alle mannen van 38—42 jaar zijn in Mei aan eene keuring onderworpen; tengevolge van eene wijziging in de leeftijdsgrens voor den landstorm behooren zij thans tot den 1sten ban en zullen als zoodanig worden ingelijfd.

De 2e oorlogsleding zal bestaan uit schatkistbiljetten met een looptijd van 10 jaren. Over het algemeen is men over de financieele positie niet ontevreden. Twee professoren in de staathuishoudkunde hebben berekend, dat men voor rente en aflossing jaarlijks wel 300 millioen op de uitgaven der begrooting kan besparen.

Toen op 4 Mei Italië het bondgenootschap heeft opgezegd, heeft de regeering geweigerd de rechtmatigheid dezer opzegging te erkennen.

Oostenrijk weigerde te voldoen aan de eischen van Italië wat betreft den afstand van een deel van Duitsch Tyrol, het dal van de Isonzo met Görz, een deel van Karinthië met het kustgebied tot Nabresina aan de golf van Triëst en ten slotte de Zuidelijke Dalmatische eilanden Lissa Lesina, Curzola, Lagosta met enkele kleinere. Italië heeft daarop 23 Mei den oorlog verklaard.

Met het succes in de Karpathen is Boryslau, het centrum der Galicische petroleumindustrie weer door Oostenrijksche troepen bezet.

ITALIË. Gedurende de laatste maand werd de binnenlandsche toestand voortdurend ernstiger; duurte van levensmiddelen, werkeloosheid en ontevredenheid namen hand over hand toe, zoodat het zeer wel mogelijk is, dat de regeering ten slotte voor de keuze stond: „oorlog of revolutie”.

De regeering heeft zich beroepen op art. 7 van het verdrag met Oostenrijk-Hongarije. Zij beschouwde na 9 maanden het optreden van de Donaumonarchie tegenover Servië als eene schending van dat verdrag, eischte ter voldoening aanzienlijke gebiedsuitbreiding en achtte zich verplicht voor de eer en waardigheid van het koninkrijk aan Oostenrijk-Hongarije den oorlog te verklaren.

In het Journal de Genève van 30 April was met vette letters van een bijzonderen correspondent uit Rome het bericht reeds opgenomen, dat een Fransch-Italiaansche overeenkomst haar beslag had gekregen, terwijl het begin der vijandelijkheden tegen half Mei zou kunnen worden tegemoet gezien.

Tegen de oorlogsstemming ging de socialistische „Avanti” te keer en wees met nadruk op het laatste echee in Libye, waarbij een verlies van 900 dooden en gewonden viel te boeken. De botsing had plaats bij Kasr Bu Hadi; van de geheele expeditiemacht sterk 6000 man, liepen 4000 inlandsche troepen naar den vijand over.

Den 5^{den} Mei heeft de Koning de onthulling van het gedenkteeken van GARIBALDI te Genua niet willen bijwonen. Hierdoor werd aan de oorlogszuchtige rede van GABRIELE D'ANNUNZIO nog geen volkomen officieele sanctie gegeven.

De pogingen van GIOLITTI, den vroegeren redder in den nood hebben gefaald. Zijne tegenstanders verwijten hem, dat hij de toezeggingen van von BULOW buiten de regeering om aan de Kamerleden had laten mededeelen om daardoor de positie van het Ministerie te verzwakken.

Het parlementarisme bleek niet meer bestand tegen den wil van het groote straatpubliek, dat in den oorlogsgroes werd medegesleept.

Op de bijeenkomst te Abazzia in het voorjaar van 1914 hebben de verantwoordelijke staatslieden van Italië en Oostenrijk-Hongarije zelfs nog moeten afspreken om alle pogingen in het werk te stellen ten einde den volksgeest in overeenstemming te brengen met de bedoelingen van de regeeringen.

Grooter Italië is het droombeeld van de massa, de Koning heeft zich bij proclamatie als leider aan het hoofd gesteld tot de volvoering der volksidealen.

De vraag is niet misplaatst of Nizza, Savoye en Tessino ook behooren tot het Italia Irredenta.

FRANKRIJK. Van militaire zijde schijnt werk te worden gemaakt om jongelui van de lichte 1917 vrijwillig onder de wapenen te doen komen.

De goudvoorraad van de Bank van Frankrijk is in de maand April met bijna 23 millioen verminderd, het voorschot aan den staat bedroeg

5.200 miljoen. Het bedrag der uit te geven Schatkistbons is tot 6 milliard verhoogd.

Tegenover den afstand van 500 miljoen francs heeft de regeering in Engeland een crediet van 1.5 milliard kunnen verkrijgen, de rest van de schuld te voldoen 1 jaar na afloop van den oorlog. Door deze transactie kunnen de buitenlandsche schulden gedurende 6 maanden worden vereffend.

ENGELAND. Sedert 25 April worden alle vreemdelingen in Engeland met grootere gestrengheid nagegaan.

Het torpedeeren van de Lusitania, door de Engelsche bladen als moord op groote schaal betiteld, heeft in Engeland en Zuid-Afrika aanleiding gegeven tot ongereldheden, waarbij vele Duitschers het hebben moeten ontgelden. De politie scheen niet bij machte het vernielen van het eigendom der Duitschers tegen te gaan. Eene volksdeputatie begaf zich naar het Parlement om de interneering van alle Duitschers te verzoeken. Deze oplossing schijnt door de regeering te zijn overwogen; de dienstplichtige mannen zouden worden geïnterneerd, de ouderen naar hun land teruggezonden. ASQUITH schatte het totaal aantal Duitschers in Engeland op 40.000 waaronder 24.000 mannen.

De Engelsche oorlogsuitgaven werden onder de huidige omstandigheden door Lloyd GEORGE op 1136 miljoen pond sterling per jaar begroot. De minister heeft gewezen op het groote verschil met Duitschland in de regeling der financieele aangelegenheden. Dit rijk had als 't ware een groot huishouden op zich zelf, Engeland daarentegen moet zijne financieele positie tegenover het buitenland kunnen volhouden. Hij berekende de nadeelige handelsbalans op 400 miljoen en heeft in alle richtingen bekend gemaakt, dat er nog een zware strijd te wachten is en dat alleen door besparing de oplossing zal kunnen worden gevonden. Zonder de uitgaven ten behoeve der verbondenen en de Koloniën mede te rekenen, bedragen de dagelijksche oorlogsuitgaven 2.100.000 pond sterling; vooral Rusland en Frankrijk worden door Engeland financieel gesteund; Lloyd GEORGE berekende dit bedrag op 200 miljoen pond sterling per jaar.

Op eene vraag van Lord BERESFORD heeft de regeering erkend, dat de pijpleiding van de Anglo Persian Oil Co. door de Turken was afgesneden.

De bisschop van London heeft in eene rede medegedeeld, dat de Engelsche verliezen, wanneer er geen gevecht van eenige beteekenis is geleverd, gemiddeld per week op 2400 man kunnen worden berekend. Lord BERESFORD deelde na een bezoek aan het front mede: „waar wij 1000 kanonnen hebben, moesten we er 5000 hebben”.

De liberale regeering schijnt tengevolge der gevoerde oppositie de verantwoordelijkheid niet meer alleen te hebben willen dragen. On-eenigheid in de leiding bij de Marine, de onvoldoende werving, het gebrek aan brisantgranaten en de ontevredenheid in arbeiderskringen

hebben in hoofdzaak tot de verandering in het Kabinet aanleiding gegeven. Het ministerie is thans samengesteld uit alle partijen.

RUSLAND. De nieuwe Russische leening bedraagt 2 milliard, de dagelijksche oorlogskosten 19 millioen roebel.

Naast de groote militaire inspanning voor gezagsuitbreiding naar het Zuiden, schijnen de plannen om een spoorweg naar Kola aan de Noordelijke IJsee aan te leggen niettemin te worden uitgevoerd. Deze haven is, dank zij de moderne ijsbrekers, 10 maanden van het jaar open te houden, zoodat de verbinding met de open zee van St. Petersburg in recht noordelijke richting gedurende $\frac{5}{6}$ van een jaar gewaarborgd blijft.

NOORWEGEN. Volgens Noorsche berichten zijn de kolenvelden op Spitsbergen aan eene Russische onderneming verkocht. De pogingen om er eene Noorsche Maatschappij van te maken zijn mislukt.

De minister van Oorlog heeft medegedeeld, dat 70.000 man onder de wapenen staan.

ZWEDEN. Eene Zweedsche vereeniging voor 's lands verdediging heeft aan de Zweedsche regeering 200.000 kronen geschonken voor den aankoop van vijf watervliegtuigen.

Te Gothenburg is het lineschip Sverige te water gelaten. De bouw daarvan is door eene nationale inschrijving, die indertijd in 100 dagen ongeveer 20 millioen mark opbracht, mogelijk gemaakt.

Naar de laatste telling bedroeg de bevolking van Zweden op 1 Januari 1915: 5.679.607 zielen, de vermeerdering gedurende het laatste jaar bedraagt 0.7 0/0.

DENEMARKEN. Volgens Aftenbladet zouden de West-Indische eilanden St. Croix, St. Thomas en St. Jean aan de Vereenigde Staten van Amerika worden afgestaan.

ZWITSERLAND. De houding van Italië is voor het economische leven in Zwitserland van het allergrootste belang. Men maakt zich over eene schending van Zwitsersch grondgebied dan ook minder ongerust, ofschoon met het oog op den critieken toestand thans alle 6 divisien weder zijn gemobiliseerd. 10 Mei is de 6e divisie weer opgeroepen, nadat begin Maart de 2e en 4e divisie opnieuw onder de wapenen waren gekomen. Deze drie divisien waren eind November tijdelijk met verlof gezonden.

Met Italië schijnt eene overeenkomst te zijn gesloten, waarbij dit land beloofde, ingeval het aan den oorlog mocht deelnemen, de approviandeering van Zwitserland niet te bemoeilijken.

Over het vernieuwde Italiaansch-Zwitsersche verdrag is men 4 Maart j.l. vrijwel tot overeenstemming gekomen. De bondsraad heeft niet

willen ingaan op het verzoek van Italië, om een arbitrageverdrag te sluiten, gelijkloidend met het Italiaansch-Nederlandsch verdrag, waarin de scheidsrechterlijke beslissing voor alle geschillen is aanvaard. De bondsraad wenschte de geschillen, die betrekking hadden op de levensbelangen, de onafhankelijkheid of de eer van het land, uit te sluiten.

Door een socialistisch blad schijnen de volkomen vredelievende bedoelingen der regering verkeerd te zijn voorgesteld, welke voorstellen door enkele Italiaansche bladen zijn overgenomen.

Binnenkort zal het nieuwe verdrag door den bondsraad worden bekrachtigd.

Het jaar 1914 schijnt met een nadeelig saldo van ongeveer 23 miljoen francs te sluiten; de mobilisatiekosten tot eind December, begroot op ongeveer 110 mill. francs, zijn hierbij niet medegerekend.

SPANJE. Graaf ROMANONES heeft te Palma verklaard, dat Tanger in Spaansch bezit moest overgaan. Artikel 7 van de Conventie van 1912 bepaalde, dat de kwestie van Tanger later zou worden geregeld. Bij de overeenkomst van Madrid, die echter nog niet is bekrachtigd, heeft de Spaansche regering zich tegen de internationale status quo van Tanger niet verzet. De Times stelt den overgang van Tanger in handen der Spanjaarden gelijk met den ondergang van deze stad.

De Temps acht dit optreden een gevolg van het werken der Duitsche diplomatie; Italië, zoo verklaarde de Kölnische Zeitung, bevreesd, dat Engeland zich van Tanger zou meester maken, was voornemens deze stad te bezetten, als Spanje er niet toe overging.

PORTUGAL. Tengevolge van het dictatoriaal optreden van PIMENTA DE CASTRO is in Portugal eene revolutie uitgebroken. Te Coimbra, Oporto, Santarem en Lissabon brak gelijktijdig een oproer uit, waarbij leger en vloot zich gedeeltelijk hebben aangesloten. De leiders der revolutie zijn de hoofdmannen van de democratische partij, die de maatregelen van CASTRO als onwettig beschouwen, zooals o. a. het verhinderen van de bijeenkomst van het Parlement, de amnestie aan royalisten, de hervorming van de kieswet en in 't bijzonder het wegzenden van de democratische gemeenteraden.

De leiders der revolutie hebben eene proclamatie afgekondigd, waarin zij verklaren de Republiek weder tot eene republiek te willen herstellen.

BULGARIJE. De verhouding der politieke partijen duidt er geenszins op, dat Bulgarije zijn neutraal standpunt zal verlaten. De regering onder RADOSLAWOF ziet geen heil in een bondgenootschap met de Entente en de leiders der politieke partijen hebben zulks meermalen openlijk verklaard. Het oproepen van enkele reservelichtingen moet voorloopig als een zuivere voorzorgsmaatregel worden beschouwd. De

democratische partij en de volkspartij onder leiding van MALINOF, GESJOF en THEODOROF, wenschen zich bij de Entente aan te sluiten, doch deze partijen vormen slechts eene minderheid. Het is nog moeilijk na te gaan, wat op het oogenblik de Bulgaarsche propaganda in Griekschen en Servisch-Macedonië te beteekenen heeft. Talrijke Bulgaren, bij het Grieksche en Servische leger ingedeeld, schijnen te deserteeren.

Koning FERDINAND heeft, na opheffing van den kerkelijken ban, in de Kathedraal van Sofia opnieuw de communie ontvangen. De Ban was uitgesproken, nadat aan Prins BORIS het schismatieke doopsel was toegediend.

ROEMENIË. Van eene overeenkomst van Roemenië met de Entente is nog niets bekend. Groote hoeveelheden petroleum gaan volgens de Daily Express geregeld naar Duitschland, Oostenrijk en Turkije.

Roemenië heeft thans alle 7 lichten van het actieve leger onder de wapenen geroepen.

SERVIË. De Servische Minister-president PASJITS zou om dringende redenen naar St. Petersburg zijn ontboden, hetgeen vermoedelijk in verband staat met de uitbreidingsplannen van Italië, die met eenige achterdocht worden behandeld. Men vermoedt, dat na Oostenrijk, thans Italië eene Servische uitbreiding naar de Adriatische Zee zou willen belemmeren en is bevreesd, dat bij de toezeggingen der Entente, om Italië aan den oorlog te doen deelnemen, geen rekening genoeg zal worden gehouden met de Servische nationale belangen. Italië spreekt van rechten, over grondgebied, waarop meer dan 90% Slaven wonen.

ALBANIË. De berichten uit Albanië zijn niet te controleeren. Uit Servië wordt gemeld, dat 30.000 goed gewapende opstandelingen en gedrilde soldaten, meerendeels Mohammedanen, gereed zouden staan om aan den heiligen oorlog deel te nemen.

GRIEKENLAND. VENIZELOS heeft de volgende woorden gesproken: „In Klein Azië zullen wij de Russen en Italianen als burens hebben.” Men zou hieruit de gevolgtrekking kunnen maken, dat bij de onderhandelingen met Griekenland door de Entente is medegedeeld, dat Turkije als staat zou moeten verdwijnen.

Zoolang men in Griekenland niet voldoende zeker is van eene welwillende neutraliteit van Bulgarije, achten de leidende staatslieden eene aansluiting bij de Entente niet verantwoord. Wellicht kan het deelnemen van Italië aan den oorlog eene plotselinge verandering brengen in de gedragslijn der neutrale Balkanstaten, omdat de houding van Roemenië natuurlijk grooten invloed uitoefent op de militaire positie van Bulgarije.

De organisatie van het leger schijnt nog wel wat te wenschen over te laten, in 't bijzonder wat betreft de hoeveelheid bruikbare handvuurwapenen en kanonnen. De laatste bestellingen vóór den oorlog in Frank-

rijk en Hongarije gedaan zouden hare bestemming niet hebben bereikt, daarenboven zijn de uitgaven tengevolge der laatste oorlogen en de verzorging van ca. 300.000 Grieksche vluchtelingen zoodanig gestegen, dat de groote meerderheid van de bevolking niet naar eenen nieuwen oorlog verlangt.

Intusschen blijkt uit de berichten, dat men in Griekenland niet precies weet, wat eigenlijk het Ministerie wil; men gelooft dat het bij de nieuwe verkiezingen zal gaan om de leus: voor of tegen VENIZELOS, d. w. z. voor of tegen den oorlog. De berichten over waarborgen, die het Kabinet GOUNARIS zou eischen om zich bij de Entente aan te sluiten, moeten dan ook nog als voorbarig worden beschouwd.

VENIZELOS rust uit op Mytilene.

TURKIJE. Sedert de door de Engelsche, Australische en Fransche strijdkrachten geslaagde landing van 25 tot 29 April, hebben de Turken, onder leiding van Duitsche officieren, opnieuw bewijzen gegeven van groote defensieve kracht. De Entente heeft haar aanvankelijk behaald succes niet kunnen voortzetten, de landingstroepen kunnen zich slechts ten koste van groote verliezen en door den steun van het geschut der vloot in de nabij de kust bezette stellingen op het Z. deel van Gallipoli bij Sedil Bahr en te Ari Boernoë bij Gaba Tepe handhaven. Generaal GOURAUD heeft het bevel over het Fransche expeditieleger van Generaal D'AMADE overgenomen. De wijze, waarop de actie tegen de Dardanelen is voorbereid, geeft vooral in de Engelsche pers aanleiding tot scherpe kritiek; het conflict tusschen CHURCHILL en Lord FISHER zou zelfs daarin zijn oorsprong vinden.

Aan de voltooiing der Bagdadspoorlijn wordt met grooten ijver voortgewerkt.

PERZIË. Volgens de Frankfurter Zeitung is bij den aanvang van het voorjaar in Perzië en Mesopatamië aan de Persische. Colf een krachtige guerilla oorlog begonnen. In het Noorden van Perzië zouden de Turksche voorposten op enkele kilometers van Teheran in Kaswin staan, van uit Bagdad zouden zij tot aan Kasrschirin zijn opgedrongen. Aan de Sjat-el-Arab en de Kurun handhaven zich de Engelschen, waardoor zij den sleutel tot Zuid-Perzië bezitten.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA. Begin Mei werd de verhouding van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika met Duitschland verscherpt door het torpedeeren van het Amerikaansche stoomschip Gulflight nabij de Scilly eilanden. Eene advertentie, in de Amerikaansche bladen door het Duitsche gezantschap geplaatst, had reeds sterk misnoegen in regeeringskringen gewekt (zie Duitschland).

Verschillende passagiers, die met de Lusitania vertrokken, werden gewaarschuwd, dat deze boot zou worden getorpedeerd.

Het torpedeeren der Lusitania op 7 Mei verwekte in de Vereenigde

Staten eene geweldige opwinding. Eene nota der Amerikaansche regering, naar aanleiding van de torpedeering ingediend, werd 15 Mei te Berlijn overhandigd. Krachtig werd hierin aangedrongen, het internationale recht in volle zee te herstellen en geprotesteerd tegen het optreden van het Duitsche gezantschap. ROOSEVELT komt heftig op tegen het besluit van president WILSON, om het gebeurde met de Lusitania niet te beschouwen als een casus belli. Volgens den correspondent van de Daily Telegraph te Washington kan het oordeel van conservatieve en voorzichtige Amerikaansche kringen daartegen als volgt worden samengevat:

1e. De Vereenigde Staten zijn niet in staat de bondgenooten metterdaad te helpen, behalve door den uitvoer van oorlogsmaterieel.

2e. Amerikaansche soldaten naar Europa zenden, zou indruischen tegen de politiek en de traditie van de Vereenigde Staten.

3e. De bondgenooten schijnen voldoende oorlogsschepen te bezitten, terwijl interventie van de Vereenigde Staten ten gunste der bondgenooten binnenlandsche twisten en verwikkelingen zou veroorzaken in een land, waar de rasgenooten van beide oorlogvoerende partijen ruim zijn vertegenwoordigd.

Verwacht wordt, dat de Duitsche regering op bovenbedoelde nota een afwijzend antwoord zal geven, doch dat zij zich tevens op zekere voorwaarden tot een compromis zal bereid verklaren.

Er wordt beweerd, dat DERNBURG, tegen wien zich de verbittering in de Vereenigde Staten sterk richt, Amerika zal verlaten.

Zie voor de houding van de Vereenigde Staten tegenover China onder „China en Japan”.

Te Washington is op tweeden Pinksterdag de Pan-Amerikaansche financieele conferentie geopend; President WILSON sprak in zijne openingsrede over de onvoldoende verbinding ter zee tusschen Noord- en Zuid-Amerika als gevolg van den Europeeschen oorlog.

MEXICO. De Vereenigde Staten van Amerika overwegen spoedige uitzending van een oorlogsschip naar een naastbijgelegen haven bij de Amerikaansche kolonie Esperanza in Mexico, die door de Yaqui Indianen wordt afgeloopen. Waarschijnlijk zullen 4 oorlogsschepen naar Guayamas vertrekken, vanwaar een expeditiekorps over land kan oprukken.

CHINA EN JAPAN. 1 Mei heeft China de door Japan herziene eischen beantwoord. Japan achtte dit antwoord onvoldoende, de Japansche gezant HIOKI overhandigde 7 Mei aan de Chineesche regering een ultimatum, dat den volgenden avond afliep. China, dat machteloos staat tegen Japans militaire maatregelen, heeft het ultimatum aangenomen.

Volgens Engelsche bladen had China zijne goedkeuring gegeven aan elke overeenkomst tusschen Japan en Duitschland, wat betreft Sjan-toeng, echter onder voorbehoud, dat China stem zou hebben in de onderhandelingen. Wat betreft Zuid-Mantsjoerije had China eene verdere concessie gedaan, door er in toe te stemmen, dat de Japansche consul

of zijn plaatsvervanger toezicht mocht houden over het berechten van geschillen over den eigendom van vaste goederen; berechting door gemengde rechtbanken had China echter geweigerd toe te staan. China verklaarde zich bereid de Japansche eischen over landeigendom, landbouwmarkten en leeningen van Oostelijk- en Binnen-Mongolië in te willigen, waarbij Japan de eischen, wat betreft de mijnrechten liet vallen. China verklaarde zich verder genegen tot aanvaarding van het grondbeginsel van samenwerking tusschen China en Japan in zake de Hanjehping Mij. Het zal de waarden dezer Maatschappij confisceeren, zonder er echter eene Chineesche regeeringsonderneming van te maken en zal eventueel van geen andere mogendheid dan Japan leeningen of kapitaalsvergrooting voor deze maatschappij verwerven. China stemde er in toe, aan geen enkele mogendheid een haven, baai of eiland aan de Chineesche kust te verpachten. China weigerde echter toe te stemmen in: de door Japan geeischte spoorwegconcessies in de Jangtse vallei, den aankoop door China van vastgestelde voorraden oorlogstuig in Japan en de aanstelling van Japansche adviseurs voor politieke militaire en financieele zaken. Wat betreft den eisch, dat China, als het buitenlandsch kapitaal mocht noodig hebben om mijnen, spoorwegen, havens en dokken in de provincie Foekien aan te leggen en te exploiteeren, daarover eerst Japan zal raadplegen, heeft China geantwoord, dat het niet voornemens is, zoodanig buitenlandsch kapitaal te bezigen.

In beide huizen van het Japansche parlement hebben de minister-president OKOEMA en de minister van buitenlandsche zaken KATO thans mededeelingen gedaan over den politieken toestand: het vergelijk met China was bereikt, doordat bij de regeering het besluit had voorgezetten, een oorlog met China zooveel mogelijk te vermijden; het teruggeven van Tsingtau aan China was in overeenstemming met de politiek, reeds voor den oorlog door Japan gevolgd.

Inmiddels heeft de Amerikaansche regeering nogmaals verklaard, dat zij aan de open-deur politiek en de handhaving van de territoriale onschendbaarheid van China blijft vasthouden. De Amerikaansche regeering denkt er niet aan, een van hare verdragsrechten in China op te geven; noch van de zijde van Japan, noch van die van China heeft haar ooit een verzoek bereikt, daarvan afstand te doen.

Er is in Japan eene vereeniging opgericht, die propaganda blijft maken, voor het zenden van Japansche troepen naar Europa.

F.

Overzicht van het Indisch Militair Tijdschrift 1915 No. 3¹⁾)

Deze aflevering vangt aan met een artikel „Terugvordering van ten onrechte uit de Staatskas in Indië genoten gelden”, geschreven naar aanleiding van een opstel onder hetzelfde opschrift in de Juliaaflevering van de(n) Indische(n) Gids van 1914, in welk opstel de schrijver als zijne meening te kennen geeft, dat door de administratieve voorschriften niet wordt voorzien in de wijze, waarop te veel of ten onrechte betaalde gelden moeten worden teruggevorderd en dat de administratie wederrechtelijk handelt door dergelijke gelden zonder vorm van proces in te houden. Deze meening wordt in het I. M. T. artikel op zakelijke wijze bestreden. S. komt na eenige beschouwingen tot de volgende conclusiën: 1°. dat de landsdienaar, die te veel of ten onrechte uit de Staatskas ontvangt, evenals de particulier verplicht is dit terug te geven; 2°. dat het administratief gezag uitmaakt, of er al dan niet te veel is betaald geworden, waarbij de betrokkene geen medezeggingschap heeft; en 3°. dat het brengen van de zaak voor den rechter hoegenaamd geen nut zou hebben.

In het volgend artikel „Over Staatsfabrieken voor Oorlogsmaterieel” wordt een lans gebroken voor het zooveel mogelijk onafhankelijk maken van Ned. Indië van het buitenland voor wat betreft de vervaardiging van oorlogsmaterieel. In de meeste Staten wordt naast Staatsexploitatie een ruim gebruik gemaakt van de particuliere industrie tot aanmaak van allerlei oorlogsmaterieel, maar S. toont aan, dat wij in Indië in dit opzicht in ongunstige omstandigheden verkeeren, omdat de ijzerindustrie op een zeer eenzijdig standpunt staat en het met de hout- en lederindustrie nog slechter is gesteld. Verder tracht S. in zijne beschouwingen enkele ongunstige meeningen betreffende de A. C. W. weg te nemen en wijst hij op enkele wondeplekken in deze Staatsinrichting.

Naar aanleiding van den dood van Lord ROBERTS, die in Engeland als een nationale held werd vereerd, uit „Assymptoot” in een stukje „Hero worship” de reeds meermalen vernomen klacht, dat het Nederlandsche volk zoo weinig erkentelijk is voor de daden van onze helden uit de Indische krijgsgeschiedenis. Of dit geestig geschreven artikeltje verandering in den Hollandschen volksaard zal brengen, meenen wij te mogen betwijfelen.

1) Aflevering 2 werd door ons niet ontvangen.

In een opstel „De Grootte Oorlog” wordt een overzicht gegeven van den opmarsch en de operatiën der Duitsche legers op het Westelijk operatietooneel in Augustus 1914. De Redactie van het Tijdschrift wijst er in eene noot op, dat voor de juistheid der details niet kan worden ingestaan. Aan de hand van betrouwbare gegevens valt dan ook op de groepeerings der Duitsche strijdkrachten, zooals S. die vermeldt, nog al wat af te dingen. Zoo bijv. is vrijwel met zekerheid bekend, dat op 22 Aug. afdeelingen van het VIe korps voor Longwy stonden; dat het IXe korps bij Namen vocht; dat het Ve korps, hetwelk S. tegen Rusland laat optreden, tot het leger van den Duitschen kroonprins behoorde; enz.

Naast boven besproken artikelen houdt deze aflevering o. m. nog in: een opstel over „het Vierde Wapenfeest van de N. I. O. S.”, opmerkingen „Uit de praktijk”, een overzicht van eenige Nederlandsche en Buitenlandsche militaire tijdschriften, een voorstel om aan den stilstand in de promotie een einde te maken met een Naschrift van de Redactie, en ten slotte een zeer lezenswaardig artikel van den Majoor-Intendant Spook, waarin deze op krachtige wijze op eene onverwijld herziening van de scheiding tusschen Intendance en Militaire Administratie aandringt.

V. D. W.

Ter aankondiging ontvangen.

„Pages d'histoire.” 1914/15. 41. Les poètes de la guerre. Recueil de poésies parues depuis le 1er août 1914. *Paris-Nancy*, 1915. BEBGER-LEVRAULT.

Diplomatieke bescheiden betreffende de vaart in de Noordzee en het Kanaal in verband met den oorlogstoestand. 's *Gravenhage*, 1915. MARTINUS NIJHOFF.

Hoe worden de moreele eigenschappen in een leger aangekweekt en hoe krijgt men in verband hiermede een goed geoefenden troep? (Supplement) door J. C. ROELOFSEN, 1^e Luitenant v/h 2^oe Regt. Infanterie. 's *Gravenhage*, DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

Handleiding bij de studie der tactiek ten dienste van de opleiding tot verlofsofficieren bij alle wapens, door J. N. BRUYN, Kapitein der Infanterie, Leeraar aan den Hoofdcursus. 4de Bijgewerkte druk. *Utrecht*, 1915. A. W. BRUNA EN ZN.

Reglement van krijgstucht of discipline voor het krijgsvolk te lande en Voorschrift tuchtclassen. Met aantekeningen en alphabetisch register door F. E. L. A. ABEL, Adviseur Honorair van het Departement van Oorlog. 3de, Herziene en vermeerderde druk. 's *Gravenhage*, 1915. DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

Indische kazerne-zedelijkheid, door H. J. VERMEER, Kapitein der Infanterie. (Overdruk Ind. Milit. Tijdschr. No. 4 1915.)